

పుణ్యమాయగ్రివో విజయతే శరావ్

బాలబోద్ధి

(ప్రథమ భాగః)

చెయికాలా

—○—

మానుసులు No. 194

గ్రంతకర్త

అవధానికిరోమణి, ఖ్వాయవారిథి, ర్ఘషమహాపాద్యాయుః,
కూడ్రముర్ఖులు, ప్ర్వారీయుః

కాశి కుష్మాద్ ర్ఘోః, రి. లింగ.,

అంధ్రాల్ దేశ న్యాసానకవిః,

సుందరు వుర్కి,

—○—

ప్రయోవింశతి ముద్రణమ్ - 3000 ప్రతికృతయుః

1992

సర్వస్మామ్యసంకలితా]

మూలం రు. 4-75

491286
S) 50 - 250

పీరిక

అర్థారా !

సర్వతూషామూలమై మన ప్రాచీనార్థులకు మాతృతావయైన నంప్రుత్తరావయైక్కు ప్రాశస్త్రము నెఱంగవివారు రేగు. అట్టి మాతృతాషాశ్శి మీకాలమునందు, మాతృతాశ్శిములోని ప్రాణముఱ మార్పుటవలను గాటోయి (మృకా రాషా) యెనెదు వ్యవహరముగా నేర్చినది. ఏను దీర్ఘాష తీవుతియై వ్యవహారములో నుండినదియో స్వస్మమందేవి గోచరించుటలేదు; కావి యేసాదో యాతూషాకల్పవల్లి యాటాలగోపాలము మనయార్థులచే నాదృతయై దై నందిన వ్యవహారమున మంత్రమృద్గి నాండె చవిమాత్రము కొన్ని కారణములవలచ నేను నమ్మితివి కావన మరల నాతూషామతల్లి వి వ్యవహారదళ లోవికిఁ దెయ్య తలంపువ వీ చిన్ని పొత్తమును రచించితివి. అష్టరథాముగాల ప్రతివ్యక్తికిఁ దిరావేష్ట లేకయే స్వయంకృషిచే భాషాభ్యాసము గటుగు నంతటి సులభక్కుర్చివి ప్రాసితివి, ఇటులసే మఱి రెండు పొత్తములను గూడ ప్రాసితివి. ఇవి యొకదానికంత పీంక్రూకభ్యి భ్రాసాలివ్యుద్దికరముగనే యుండును. పొత్తమున సీమూర్దు పొత్తములతోఁ, గలయావదర్థము వలిసులభముగ నాఱమానములలోఁపుగనే నేఱ్చుకొనవచ్చునవియు, అందుచే నంప్రుత్తరములో విరాటంకముగ మూర్ఖుడుటకును, సభలో నువ్వు సించుటకును, తిన్ను చిన్ను వృత్తములతోఁ గవిత నల్లాటకును వలయు శక్తి చక్కగే గటుగవియు నాయుభ్యాయము. మఱియు సీమూర్దు పొత్తములఁ బరించుటవలచ గీర్యాఱాషానంప్రదాయమున మంచిషువాది యేర్పివచారికి సాహిత్యాలివ్యుద్దికివి, వ్యకరణభ్యాసాలివ్యుద్దికివి మిగుల సువకరించుటక్క “వార్షిక ఛేవితము, అంద్రనంప్రుత విఘుండువు, క్రియాదర్శము” మన్నగు గ్రంతములఁగూడ విరచించి ప్రకటించితివి. కావు దా మెల్లాటును వానిని గూడు బిలించి మాతృతాషామతల్లి నుద్ద రింతురుగాత 1

ఇక ఛాపను వ్యవసాయదక్షతలోనికి దేవరయునన్న స్తన్యములో ఛాట ఛాపాటముకమునుగూడ బాయిరకు దుచిచూవలయును. కావునఁ బాధుపులకన్న త్రీరే ముందుగ ఛాపాటానము కలవారై యుండవలసి యుండును. హింధామకముందు ద్విజాంగనలకు వివాహదినముననే స్తోపాకమహాకృష్ణము ధర్మకౌత్తుములయుండు విహికమై యుండుటచేతఁ గాఁటేఱ ప్రాందవత్తీలకు వంటయలై క్రీడమందిరమై, చేఱ, తిరుగురి మున్నగు గృహావకరణములే యాటటామ్మురై స్వయంపాకాదులే విలాప ఫేంసమరై చెలంగుచున్నవి. దానంజేసిమే వారికి భోజన, గృహమోహకతములద్వారమువగాని ఛాపాటానమును గరిగించుటకు వలసుపడదని యి పొకమున నటులనే పాకముల ప్రాసాదిని. కావున ముందుగ నీ పొకము సెల్లరును దమనతీమణిలకు బోధించి, తద్వారమున గీర్వాణ వాటివి బున్నీతమును జేయుచు నాస్తయక్కమనకు దోషుడుకురుగాత !

గుంటూ ముపురీ,
కలి ౨౦౮౯
క్రోధి మాపు కు. ౮.]

ఇట్లు ఎన్న వించు సజ్జన విధేయుడు
కొళ్ళి కృష్ణాచార్యులు,

శ్రీంక్ష్మిహయ్యగ్రీవో విషయకే తరామ్

బాలబోధినీ

శ్రీ. శ్రీవాజివదనం ధ్యాత్మ్వా ధ్యాత్మ్వగురు పదామ్యుజిక్
కాంశి కృష్ణేన విముఖ క్రియతే బాలబోధినీ.

ఱ. ప్రథమః పార్శవః = మొదటి పారము

సః=వాడు	కుత్రి=ఎక్కడ ?	అస్తి=ఉన్నాడు
త్వం=సీవు	తత్త్రి=అక్కడ	అసి=ఉన్నావు
అహం=నేను	అత్రి=ఇక్కడ	అస్త్రి=ఉన్నాను

గ సః అస్తి అ అహం తత్త్రి అస్త్రి. ३ త్వం కుత్రి
అసి? ४ సః తత్త్రి అస్తిగా అహం అత్రి అస్త్రి. ८ త్వం తత్త్రి
అసి. २ సః కుత్రి అస్తి? ర సః అత్రి అస్తి. ८ త్వం అత్రి
అసి. १० అహం కుత్రి అస్త్రి?

గ నీవు ఎక్కడ నున్నావు? అ నేను ఇక్కడ నున్నాను.
३ వాడు అక్కడ నున్నాడు. ४ సీవు ఇక్కడ నున్నావు.
ః నేను ఎక్కడ నున్నాను? ८. సీవున్నావు. २. నే నున్నాను.
ర వాడున్నాడు. ८ నే నక్కడ నున్నాను. १० సీవుక్కడ
నున్నావు.

అ. ద్వితీయః పార్శవః = రెండవ పారము.

తే=వారు	కదా=ఎప్పుడు ?	సంతి=ఉన్నారు
యూయం=మీరు	తదా=అప్పుడు	స్తు=మీరున్నారు
వయం=మేము	ఇదానీం=ఇప్పుడు	స్త్రుః=ఉన్నాము

గ త్వం తదా తత్రాసి. २ తే సంతి. ३ యూయం స్తు
ః వయం స్త్రుః గి తే ఇదానీం కుత్రి సంతి? ८ త్యుయంకదా

అత్ర స్తు? 2 వయం తదా అత్ర స్తుః రసః ఇదానీం కుత్రా స్తు?
— అహం ఇదానీం అత్రాస్తు గం. యూయం కుత్ర స్తు?

గ సే నిపు డక్కడ నున్నాను. అ మీ రిపు డక్కడ
నున్నారు. 3 మే మపు డక్కడ నున్నాము? 4 వా రెపు
డక్కడ నున్నారు? గి మీ రెపు డున్నారు? ఉ మే మపు
డున్నాము. 2 వా రున్నారు. ర మీరున్నారు. — మే
మున్నాము. గం వా రెక్కడ నున్నాడు?

3. తృతీయః పారః = మూడవ పారము

ఏమః=ఏందు	వా=ఆ, ఓ	అసీత్ = ఉండెను
కః=ఎవడు?	న=లేదు, కాదు	అసీః=ఉంటివి
సర్వః=ప్రతి వాఁడు	బరీ=అయ్యా!	అసం=ఉంటిని

గ ఏమః తదా కుత్రాసీత్? అ సః తదా అత్ర నాసీత్
3 త్వ్యం కుత్రాసీః? 4 అహం అత్రాసం గి కః త్రత్రాసీత్?
ఉ వయం తత్ర న స్తుః? 2 కే తత్ర న సంతి ర బత సః
త్రత్రాస్తి వా? —. ఏమః తత్ర నాస్తి వా? గం సర్వః త్రత్రాస్తి.

గ నీ వపు డక్కడ నుంటివి? అ సే నపు డక్కడ నుంటిని.
3 అయ్యా! వా రక్కడ నున్నారా? 4 సే నిక్కడ లేమంటిని.
గి వాఁ డెవడు? ఉ నీ వెవడున్న? 2 నీ విపు డక్కడ
నున్నావు? ర వా రిక్కడ నున్నారా? — మీ రిపు డక్కడ
నున్నారు? గం మే మపు డిక్కడ లేము.

4. చతుర్థః పారః = నాలివ పారము

ఏకై=ఏరు	అద్య=ఇష్ట్యేశ	అసన్ = ఉంఫిరి
షై=ఎరు?	ఏక దా=ఒకప్పుడు	అ స్తు = మీ రుంటిరి
సరే=యీలండఱ సర్వాదా=ఎల్లప్పుడు		అస్తు= ఉంటియి

ఇ ఏతే అద్య తుత్రాసన్? అ తే ఏకదా తుత్రాసన్
3 యూయం సర్వదా అత్రాస్త. ఇ వయంకదా అత్రాస్త్వి!
గా తత్త్వ కే ఆసన్? ఉ సర్వే తుత్రాసన్? 2 తే కే? రావయం
అద్య తత్త్వ స్త్రీః ॥ త్వం అత్ర నాసీః గం బత! అహం
అత్రాసం.

ఇ మిం రెవరు. 1 మే మిక్కడ నుంటిమి ఇ ఇష్టేష్ట్ వాఁ డక్కడ నున్నాడు. నీ వక్కడ లేవా గింత మండఱము
అక్కడ నుంటిమి. ౯ మిందరు నక్కడ నుంటిరా? 2 ఎవరిష్టేష్ట నక్కడ నున్నారు! రావారు వీరు మేము అక్కడ
యంటిమి. ॥ మిం రెపు డక్కడ నుంటిరి! గం మే మిష్టేష్ట
అక్కడ నుంటిమి.

గి పంచమః పాతః = బదవ పాతము

పతః = బతఁడు ప్రాతః = ప్రాద్యన అస్తు = ఉండనీ, కానిమ్ము
తనేకే = చాలమండ సాయం = సందేశేష ఏధి = ఉండుము
తి = ఎన్ని, ఎందరు! నక్తం = రాత్రి అసాని = సేయండనిమ్ము

ఇ తత్త్వ కతి సంతి? అ పతః అద్య ప్రాతః తుత్రాసీత్
సః తుత్రాస్తు ఇ త్వం అద్య సాయం అత్ర ఏధి ః సాయం
తత్త్వ అనేకే ఆసన్ ఉ ఆహా తత్త్వ అసాని 2 తే సర్వే
క్తం తత్త్వ న సంతి ఉ యూయం అద్య నక్తం తుత్రాస్తు?
పయం సర్వే అత్రాస్త్రీ గం కతి అత్రాసన్?

ఇ నీ ఏశేషరాత్రి అక్కడ నుండు. అ ఈ తేశప్రాద్యన
క్కడ సెంద ఇండిరి! 3 అక్కడ నొకుఁడుండెను. ఇ మిం
క్కడ నుంటిరా? గి మే మక్కడ లేము. ఉ చాలమండి అపు

డక్కుడ నుండిరి. 2 నే నిక్కుడ నుండనిముగై. రా వాఁ జిపు డెక్కుడ నున్నాడుకి ఉ వాఁ డిక్కుడ లేదు. 10 నీ వెపు దుంటివి?

ఉ మధ్యి= పార్శ్వ ఆఖవ పారము ..

యిస్తువుడు. (ఎవరైషై తే) అస్యో=ఇతిరుఁదు స్వో=తాను ప్రశ్నాతి=మొదలుకొని, నుండి. శ్యో=రేపు హ్యో=చిన్న సంతుష్టారుద్దడనిముగై. స్తు=ఉండ్డుడు. అ సామ=పేమండ నిముగై ..

1 నయరు అద్యై ప్రశ్నాతి త్రిత్ర స్యో. 2 యూయం శ్యో త్రిత్రాతి, అత్రమ్తు. 3 హ్యో అహం త్రిత్రాసం. 4 అస్యో త్రిత్రాన్నాత్తే. 5 యుస్తుతానీత్తే స్తు అహం. 6 త్యోర క్తః క్తే అహం ఏకః. 7 కదా త్వో త్రిత్రాసీ. 8 తే హ్యో స్తుత్రాసన్. 9 త్రిత్రాశ్యోకే ఆసవ్యాలధ్యప్రాత్మఃప్రశ్నాతి కే సంతి ?

1 నిన్న నీ వక్కుడ లేవో. 2 నే నిక్కుడ లేను. 3 మొమక్కుడ నుండనిముగై. 4 వా రిక్కుడ నుండనిముగై. 5 మింస్తు మొదలుకొని యొక్కుడ నుండిరి? 6 మే మిక్కుడ నుంటిష్టుకి వింగా రుక్కుడ నుండిరి. 7 ఏ రెక్కుడనున్నారో! 8 వార్ధదరునిక్కుడు నుండిరి. 9 అప్పు డుక్కుడ నొక్కుడున్నాడు.

2 స వ్రమ్మ పార్శ్వి= వ్రదవపారము :

యే=ఎవరు (ఎవరైషై) ఆస్యో=ఇతిరుల్లు స్వో=తాము యై కిం=ఏమ్ము అపి=నుయ్యున్నమ్మాత్తు ఆసేక్కుత్తు=స్తులు స్తుత్తు=ఉండ్డును, వలెను, చ్ఛాల్చును (చోట్ల స్వోః=ఉండ్డును), వలెను, చ్ఛాల్చును. స్వ్యం=ఉంమను, వలెను, చ్ఛాల్చుదును.

ఇ అస్యా-అపి తత్త్వ నసంతి. అతే తత్త్వాస్యా? 3 కింవా. ఈ అద్య వీక్, అపి తత్త్వ నాస్తిగి అషం అపి తత్త్వ స్యాం. ఉత్సంశ్యః తుస్తక్త్ర స్యఃః. ఇయాయం తత్త్వ నస్తికిం వా? రహ్యా-అత్రత్వం అపి నాస్తిః. ఉత్సంశ్యః ప్రశ్నాతి అషా మపి తత్త్వ స్యాం. 10 తే స్వ తత్త్వ తదా ఆసా, ఇదాసీం నాసా.

ఇ తామును-అక్కడ లేదు. అనిన్న నక్కడ నెవ రున్నారో వా రిష్యుడు లేదు. 3 ఇష్వేశ వా డక్కడ లేదేమో. ఈ ప్రొద్దున మొదలుకొని నీ నక్కడ నుండ వలెను. గి మే ఖి ష్వేశ నక్కడ నుండలేదు. ఉమో రిష్వేశ నిక్కడ నున్నారు కారు. 2 పారుషెనరో! రా అక్కడ నితరులును చాలమండి యుండిరి. ఏమో నీ నక్కడ నుండవలెనో. 10 వా రందఱ నే డిక్కడ నుండలేదు.

ర. అష్టమః హారః = ఎనిమొదవ పారము
 కశ్చిత్ = ఇబకా నాకడు వీక్త్రాంబకచోట
 కతిచిత్ = కొందరు, కొన్ని మా = వద్ద
 కించిత్, ఈమత్ = కొంచెము నోచేక్ = కేంయెడల

స్వః = ఉండురు, వలెను, చాలుదురు.

సాత్త = మో రుండురు, వలెను, చాలుదురు.

సాస్తమ = ఉండుము, వలెను, చాలుముము,

11 తత్త్వకశ్చిత్ స్యాత. అనోచేత్ యాయం తత్త్వ స్యాత. 3 కతిచిత్ తత్త్వ సంతి. 4 వయం అత్ర సాస్తమ్. ఇం తత్త్వ కించిత్ అపి నాస్తి. ఇయాయం తత్త్వ మాస్తి.

ఒకపిచిత్ అత్ర న్యూఽ ర అత్ర కిం అపి నాస్తి ర ఏతే కపిచిత్ తత్త్వాసన. గం వయం కపిచిత్ అత్ర స్న్యాఽ.

గ మిారు కొండ తెక్కడ నుండుడు. అ మేము కొండఱ మక్కడ నుందుము. 3 ఇక్కడ సపరును లేరు. 4 అక్కడ నిన్న సెవఁ దుండెఱో ఇక్కడను వాఁ దుండ వలెను. గి మే మెక్కడ నుండవలెను? ఉ ఏమో వారును ఇక్కడ నుండవలెను. 2 మిా రొకచోట నుండుడు. ర ఇష్టూ డక్కడ సపరును లేరు. 7 మిా రిషేష రాత్రి అక్కడ నుండవలెనా? గం లేనియెడల మే మక్కడ నుందుము.

ఎ. నవమః పారః = లొమ్మిదవ పాతము
[‘కృ’ ధాతుము.

దేవః = దేవుడుమిమర్థం = ఎందుకుికరోతి = చేయుచున్నాడు	జనకః = తింప్రి ఏన = ఏ	కరోమి = చేయుచున్నాతు
అగ్రజః = అన్న కిల = అఁట	కరోమి = చేయుచున్నాను	

గ దేనః కుత్రాస్తి? అ సః అత్రా స్తి. 3 అగ్రజః కిం కరోతి? 4 కింవా గి త్వ్యం కిం కరోమి? ఉ అహం అత్రా సం. 2 యూయం కిమర్థం తత్త్వం స్తి? ర తే ఏన తత్రాసనిష్టిల. 7 యూయం తత్త్వ కిమర్థం నాస్తి? గం అహం త్వం వాస్తి.

గ దేవు డొకచోటు నున్నాడు. అ వాడు చాల చోటు నున్నాడు. 3 మిా రిషు డెక్కడ నుంటిరి? 4 ఎవఁ డేమి చేయుచున్నాడు? గి వా రండళు నక్కడ స్తుండవ నే. ట్ల నీఁఁ

ప్రతిష్ఠాగః

శ

చేయుచున్నావేమి? మేమే ఇక్కడ నుండవలెను. రావి రిక్కడ లేరు? ఏ సీ విక్కడ లేవట. గం సే నిక్కడనే యున్నాను.

గం. దశమః పాఠః = పదియవ పాఠము

పేవాః = దేవులు	అన్యుత్తి = మతియుకచోట
దేవం = దేవుని	తథా = ఆలాగు
దేవాం = దేవులను	సర్వుత్తి = అన్నిచోటు
	కుర్యాంతి = చేయుచున్నారు
	కురుథ = మిారు చేయుచున్నారు
	కుర్మి = చేయుచున్నాము

గ యూయం తత్త్ర కిం కురుథ? అ వయం తత్త్రాస్త్రి. 3 కి మసి నాస్తి. 4 తే తత్త్ర కిం కుర్యాంతి? గి న కించి దపి. 5 వయం కిం కుర్మి? 2 దేవాః కుత్త్రాస్తి? ర కుత్త్రాస్తి నాస్తి. ఏ అగ్రజాః కే? గం తే సర్వేషపి అగ్రజాః.

గ ఎవ రేమి చేయుచున్నారు? అ వారు మతోళచోట నున్నారు. 3 ఆలాగా! 4 అయ్యా! మిారిక్కడ సేమి చేయుచున్నారు? గి ఏమియును లేదు. 5 కొండ ఆక్కడ లేరు. 2 ఎందఱ లేరు? రా మే మందఱమును ఇక్కడనే యున్నాము. ఏ వీ రందఱను దేవులట. గం మే మందఱ మేమియును చేయుట లేదు.

గం. ఏకాదశః పాఠః = పదునొకండవపాఠము
 బాలకః = పిల్లవాడు. ఇవ = వలె. స్నానం = స్నానము, ను బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మడు. ఖలు = కదా. స్నానాసి = స్నానములు, లను అముడః = తముడు. అహో = దౌర్యాభోజనం = భోజనమును

గ సర్వే-ప్రాచ్యుభాస్తత్త్వి భోజనం కుర్వంతి. అ వయం అత్ర భోజనం కుర్వి. 3 యూయం కుత్ర స్నానం కురుథ? ఈ సర్వే బాలకాః తత్త్వ న సంతి. గి అత్ర ఏకః అపి భోజనం న కరోతి. ఉ సః బాలకః ఇవా స్ని. 2 ఏతే స్నానం కుర్వంతి ఖలు. రా న కుర్వంతి. ఏ కిమర్థం? గం తే బాలకాః ఇవ సంతి.

గ బ్రాహ్మణులందఱ నెక్కడ నుండిరి? అ మారు స్నానము చేయుచున్నారు. 3 ఇష్వేళ నిక్కడ నేమి? ఈ ఏమి యును శేడు. గి కొందరు పిలలు అక్కడ భోజనములను చేయుచున్నారు. ఉ మే మందరము ఇక్కడ స్నానములను చేయుచున్నాము. 2 ఎందరు పిలి లిక్కడ నున్నారు? రా పిల్లలందఱను ఇక్కడనే యున్నారట. ఏ మిారు స్నానము చేయుట లేదేమి? గం మిారు ఇల్లలవలె నక్కడ నెందుకు భోజనములను చేయుచున్నారు? ఔరా!

ఱ వ్యాధః పారః=పండిండవపారము

పాకః=వంట	క ధం=ఎల్లు? అకరోత్తీ=చేసెను
నమస్కారః=ఇనమస్కారము	వం=ఇట్లు అకరోః=చేసితిని
వ్యాధః=వ్యాధము	ఇత్తం=ఇట్లు అకరవం=చేసితిని

గ బ్రాహ్మణాః స్నానం అకరోత్తీ. అ అహం పాకం కరోమి. 3 త్వం స్నానం అకరోః. ఈ బాలకాః నమస్కారం కుర్వంతి. గి అహం నమస్కారాణ అకరవం. ఉ కే వ్యాధారం కుర్వంతి? 2 త్వం ఏకం వ్యాధారం అకరోః ఖలు? రా త్వం కథ, స్నానం అకరోః? ఏ ఇత్తు అకరవం. గం అహా. యూయం అదైయ స్నానం కురుథ కిం?

ప్రతమాగః

గ మేము నమస్కారములను చేయుట లేదు. అ నీవు నమస్కారములను చేసినావా ? 3 పిల్లలట్టు నమస్కారములను చేయుచున్నా రేము ? 4 ఏమో వారు పిల్లలుకడో. 5 మిారు పిల్లలు కారా? 6 మేమును పిల్లలమే. 2 రేపు నంట యెట్లు? 7 రె దేవుడే యున్నాడు. 8 ఈ రాత్రి శోభన మెట్లు? 9 నేను ప్రాధుననే శోభనము చేసితించి.

10. త్రయోదశః పాకః = పదుమూడవపాకము

ప్రయూషః = పయనము-ను	దివా = పగలు
చాప్యం = అల్ల రి-ని	తథాపి = అయినప్పటికి
భిక్షాటః = భిక్షాటనము-ను	సర్వధా = బొత్తుగా
అకుర్వన్ = చేసిరి.	అకుర్వ = చేసితిమి.

గ త్వం హ్యః నక్తం కుత్ర ప్రయూష మకరః? 1 బాలకాః చాప్యం కుర్వణి. 3 తే కుత్రాపి నాస్కా? 4 తథాపి ఏతే పాకం అకుర్వణ. 5 బ్రాహ్మణాః భిక్షాటనం కుర్వణి. 6 అద్య పాకః కథ మస్తి? 2 అద్య వ్యాపారం పయ మేవ అకుర్వ. 7 తథాపి తే కేటపి అత్ర న సంథి. 8 అద్య దివా సర్వధా త్వం అత నాసీః. 9 అద్య పాకం యూయ మేవ అకుర్వత కిం?

గ నే నెక్కడికిని పయనము చేయలేదు. అ మిారేనా వంటను చేసినది 1 3 మేము కాము. ఎవరో చేసినారు. 4 ఇతరులు బ్రాహ్మణులున్నారు. 5 వా రెవరు ? 6 ఏరే. 7 నిన్న పిల్లలు అల్లరి చేసిరి. 8 నీవు భిక్షాటనమును చేసితివా? 9 నీ విట్టుండుము. 10 నేను నమస్కారమును చేయుచున్నాను.

१४ చతురశ్చ: పాత్రః = పదునాలవశారము.

శాకం=కూర-ను	ప్రథమం=మొదట
తటాకః=చెఱువు	అనంతరం=పిష్టుటు
తటాకే=చెఱువునందు-లో.	అనేక ధా= పలువిధములుగా.

కరోతు = చేయగాక, చేయనిమ్మన్
 కురు = చేయము
 కరవాడే = చేయదను, గాక, చేయనిమ్మన్

① తటాకు: అత్రా స్ని కిం? ② తటాకే ప్రధమం స్నానం కురు. ③ పాకం అహం కరవాణి. ④ అగ్రజః శాకాని కరోతు. ⑤ యూయం స్నానం అకురుత ఖలు? ⑥ వయం భోజన మపి అకుర్చు. ⑦ తే ఇదానీం తటాకే స్నానం కుర్చుంతి. ⑧ బుత్రా కే తటాకే నసంతి. ⑨ బాలకా సటాకే దోష్ట్యం కుర్చుంతి. ⑩ తథావా, అత్ర కించిత్ ఏధి.

८- నీ వల్లరి చేయవద్దు. అ నే నల్లరిచేయుచున్నానా? 3 అక్కిడ పిలలు చేయుచున్నారు. ४ వీరు చెఱువులో స్నేహము చేయుచున్నారు. ५ మొదట నేను కూర చేసినాను. ६ తరువాత వారు వంట చేసినారు. ७ కూర నెవరు చేసిరి ॥ ౮ కొండటు బ్రాహ్మణులు, ౯ వారు పలువిధములుగా కేసిరి. १० రేపు నీపున ఆలాగు చేయనలేము.

ఒకి పంచదశః పాతః=పదునేనవపాతము

యమ్ముత్త = మీమా, మీనల్ల	కింతు = కాని
అన్నుత్త = మూ, మూవల్ల	ర రీ; చేత్త = అయితే
గృహుం = ఇల్లు, ఇంబిని	తూషిం = ఉపరి

కుర్వంతు= చేయుదురుగాళ
కురుత= చేయుడు
కరవామ= చేయుదుముగాక చేయనీయుడు

గ తత్త్రి కిమర్ధం ఆనీ? అ అహం తూష్ణీం ఆసం.
3 తత్త్రి త్వం పాకం కురు. 4 నోచేత వయం కరవామ.
గి చేత్తిం? ఉ అస్త్రుదృహే శాకాని న సంతి. 2 తే కుత్ర
సంతి వా ఖలు? ర శే యుష్ట్రుదృహే భోజనం కుర్వంతి.
ఉ కుర్వంతి చే త్వు క్వంతు. 10 యూయం తూష్ణీం స్త.

గ మిం యింటో నెవ రున్నారు? అ మా యింటో
అందఱ పిల్లలు స్నానము చేయుచున్నారు. 3 వారు వంట
చేయుదురుగాక. 4 సేను వంట చేసినాను. గి అయ్యా
మిం రక్కడ నూరకయే ఎంటిరా? ఉ కొంచెము వంట
చేయుడు. 2 సేను మొదట పలువిధములుగాఁ జేసినాను.
ర కాని వారు మా యింటో లేరు. ఉ మిం రిపుడు స్నానము
చేయుడు. 10 మొదట మేము స్నానము చేయనీయుడు.

ఉ. పోడశః పాతః=పదునాఱవపాతము

కలశః= చెంబు	అలం= చాలును
మంచః= మంచము	సమ్యక్= బాగుగా
జలం= నీరు-నీటిని	రుటితి—శీఘ్రుం= త్వరగా

వి ధ్యా ద్వయ ర్థ క ము.

కుర్వత్= చేయును,	వలెను-చాలును
కుర్వః= చేయుమపు,	వలెను-చాలుదువు
కుర్వం= చేయుదును,	వలెను-చాలుదును

గ బాలకాః మంచే ఆసి. అ కలశే జలం అ స్తి వా? 3 జలం సమ్యక్ నా స్తి. ఈ వంచి అస్మిద్ మంచి. 4 యుష్మ త్కులశాః. కుత్ర సంతి? ఉ యూయం పాకం ర్యుతిత్తి త్రురుతి. 5 అద్య శాకం కః కుర్వాత్? ర-త్వం శ్చాకం కుర్వాః, అహం పాకం కుర్వాం. 6 త్వం ఏకః ఏవ శ్చాకం కుర్వాః కిం? గం అహా ఏకోఉపి పాకం శాకమపి సమ్యక్ గేవ కుర్వాం.

గ చాలుగాని మిారు త్వరగా స్నానము చేయుఁడు తే-మిారు చెఱువుగో స్నానము చేయవద్దు. 3 మా యింట్లో నీ రున్నది; అక్కడ స్నానము చేయుఁడు. ఈ మిాయు తెక్కడ నున్నది? 4 మాయి ధ్వక్కడ నున్నవి. 5 నీవు త్వరగా భోజనము చేయవలేమ. 2 నే నిప్పుడు చేయను. ర తర్వాత చేయుదును. 6 అక్కడ సెందులు పిల్లలు భోజనము చేసిరి? గం అక్కడ నొక్కాడుచు భోజనము చేయలేదు.

గ2. స ప్తశః పాతః = పదునేడవపాతము

అస్మిం = అస్మిము

పురా=మును పు

శ్మృతం=నెఱ్ఱ్య

చిరం=చాలకాలము

అలస్యం=బాగు

అర్థం=ఓసము

కుర్వాః=చేయుమరు, వలెను-చాలుమరు

కుర్వాత్=మిారు చేయుమరు, వలెను-చాలుమరు

కుర్వాము=చేయుమము, వలెను-చాలుమము

ఇ అద్య పాకం కే కుర్యా? అ గృహే ఘృతం, నా స్తి.
3 తటాకే జలం నా స్తి. ఈ ఆలస్యం కరోమి కిం? గి త్వం
తత్త్వ చిరం ఆసీ. కిమర్థం? ఉ అస్త్రద్రగ్జారం అహం
త్రాసం. 2 దేవః పురా ప్రథమం జలం అకరోత్. ర
నయం పాకం సమ్యక్ కుర్యామ. ఇ ఘృతం నా స్తిచేత్
శాకం కథం కుర్యా? ఇం అస్త్రదృష్టహే యుష్టద్ జనకః
తూష్ణిమేవ ఆలస్యం కరోతి; త్వమపి అత్రాసి కిం? శిశ్రూం
స్తానం కురు.

ఇ ఇవ్వేళ వంట, సెవరు జేయుమరో! అ మిాకోసము
సేనే చేయవలెను 3 లేకపోకే ఎవడు చేయును? రమిామ్బు.
గి ఇవ్వేళ వా రండఱు మిాయింట్లో నున్నా రేపు? ఉ ఏమి
యును లేదు; అట్లు కానిమ్ము. 2 మిా పిల్ల లు మా యింట్లో
అన్నముకోస మున్నారు రా ఆలాగా, మిారు కొంచె మిక్కాడ
సుండుడు, ఇ మిారు మంచమునం దున్నా రా?గండోరకుండు.

గూ. అష్టాదస్సః పారః = పమసెనిమిదపపారము
తన = నీచెయక్క, కు-నీది ఘునర్ = మరల
మమ = నాచెయక్క, కు-నాది బహీర్ = వెలుపల
తత్ = అది, ఆ-వారి అంతర్ = లోపల.

భవిష్యత్తో-లము

కరిష్యతి = చేయగలడు (చేస్తాడు)

కరిష్యసి = చేయగలవు (చేస్తావు)

కరిష్యము = చేయగలను (చేస్తాను)

గ తవ జనకః అద్య కీం కరోతి? అ మమ జనకః
గృహే నాస్తి. 3 శ్వ్యః పాకం కః కరిష్యతి? ఈ మమ అనుజః
కరిష్యతి. గి తత్ గృహం మమ. ఉ త్వ్యం రుటితి స్మానం
కరిష్యని కిం? 2 యుష్మద్గుహం అంత రస్తి; అస్మద్గుహం
బహి రస్తి, ర్తసః పునః స్మానం కరిష్యతి కీల, 30 అహం
మపి కరిష్యమి శాకం పాకమపి.

గ విషయాలైక్కాడ నుండెను? అ నాయోక్క్రమిల్లు
మునుపును అక్కడనే యుండెను. 3 ఇష్టి జిక్కాడ నున్నది.
ఈ వారు వంట సప్రదు చేయుగలరు? (చేస్తారు?) గి నీవు
శేషు నా కొకమంచమును చేయుము. ఉ ఇప్పదు నీవు మరల
సెండుకు స్మానము చేసినావు? 2 వంటను అక్కడ చేయు
చున్నారు; ఆలస్యము చేయవద్దు. ర్తసీవు వంట నిప్పదు
చేయవా యేమి? ర్తమా యింటిలో నీరు లేదు గాన చెఱు
పులో స్మానము చేయుము. 30 మిపిల్ల లింటిలో నున్నారో,
లేరో;

ఇం. ఏకోనవింశః పారః = పందొమ్ముదవపారము
శిం=వీ-వది-వమి? ను=వీ కరిష్యంతి=చేయుగలరు
వత్తత్ = ఈ-ఇది భోః=అయ్య, కరిష్యథ-మిారు చేయు

〔అండి. 〔గలరు.

కస్య=ఎవనియుక్క? హే=ఓ. కరిష్యమః=చేయుగలము
గ కీం తత్? గతత్ మమ గృహం. 3 తత్ కీం? ఈ తత్
జలం. గి ఏతక కస్య గృహం ఉ ఏతత్ యుష్మద్గుహం 2
శేతటకజలే స్మానం కరిష్యంతి భోః. ర్తయుష్మద్గుహే
ఘృతం అస్తిను? ర్త నాస్తి భోః 30 శేత కదాస్మానద
కరిష్యంతి, కదా స్మాకం కరిష్యంతి?

ఇ మేము రేపు నంటను చేయగలము. అ వీ రిప్పుడు చేయగలరు. 3 మిం రెప్పుడు చేయగలరు? 4 మేము చేయనే చేయము. 5 మిం రెంమకు చేయరు? 6 మా యింట్లో సన్నమున్నది. 7 మా పిల్లవాడు మిం యింట్లోనేమి చేయు చున్నాడయ్యా? 8 స్నానము చేయుచున్నాడేమో! 9 త్వరగా స్నానము చేయునుగాళ. 10 వాడు దబ్బున చేయినియెడల నే నేమి చేయగలనయ్యా?

—10. వింశః పాతః = ఇరువదవపాతము.

ఫలం = పండు-ను	తావత్పుర్వంతం = అంతవఱకు
తస్య = వానిది-కి-యొక్క	వతావత్పుర్వంతం = ఇంతవఱకు
ఏతస్య = వీనిది-కి-యొక్క	కియత్పుర్వంతం = ఎంతవఱకు?
‘భాద్’ = తినుట. వర్తమానకాలము.	

ప్ర. భాదతి - భాదంతి

మ. భాదని - భాదథ

డి. భాదామి-భాదామః

ఇ తస్య జనకః ఏతావత్పుర్వంతం కుత్రానీత్? 2 అస్మిద్గుహే ఆనీత్. 3 తత్త్ర కిం కోతి? 4 తత్త్ర ఫలం భాదతి. 5 తే కియత్పుర్వంతం పాకం కుర్వంతి? 6 ఏతస్య గింహం కుత్రాస్తి? 7 యూయం ఇదానీం కిం కురుథ? 8 వయం పలాని భాదామి. 9 బాలకాః అన్నం భాదంతి. 10 త్వం తస్య గృహే కిం భాదని?

ఇ ఈపం డెవనిది? 2 ఇది నాది. (నాయొక్క) 3 నీ చెంబుల్లో నీ రున్నదా? 4 నాచెంబే ఇక్కడ తేదు. 5 ఏతే

ట్లె

ఓ 1 పో లిపి

మించి రస్తమను త్వరగా తినుచున్నా రేమి? ఉ మాయింట్లో సెవరును లేదు. 2 సేను మించిసము వంటను చేసినాను. రావిరెందు కిక్కడ నస్తమను తినుచున్నారు? 3 వా రింట్లో లేరటి. 10 అంచుకొసము నే నిక్కడ తినుచున్నాను.

అ. ఏకవింశః పారః = ఇరువదిచెయికటవపారము.

యుష్టాకం = మింకు మించెయిక్క-మింది యథా = ఎట్లు
అస్టాకం = మాకు-మాయెక్క-మాది రే. అరే = అరే
తేషాం = వారికే-వారిచెయిక్క-వారిది వృథా = వృథముగా

చూ త కా ల ము.

ప్ర. అభాదత్ - అభాద్

మ. అభాదః - అభాదత

ఉ. అభాదం - అభాదామ

1 యుష్టాకం గృహే అద్య వయం అన్నం అభాదామ.
2 అస్టాకం అత్ర గృహం మేవ నాసి. 3 సః యథా అభాదత్, త్వం అపి తథా అభాదః. 4 యూయం తత్త్ర వృథా కిమర మాస్? గి వయం తత్త్ర వృథా నాస్త్రి. ఉ కింతుతేషాం గృహే స్తునం కుర్చై. 2 కే బాలక! త్వం వృథా మా ఏధి. 1 యుష్టాద్యాచే పాశః కియత్తుర్వ్యంతం ఆసీత్? 4 శాక మకుర్వై, అన్నం కుర్వంతి. 10 తే శీఘ్రమ మభాద్.

1 వారు లోపల నున్నారా, వెలుపల నున్నారా?
2 వారు మాయింట్లో నింతవఱ కుండిరి. 3 మేమిపుడే వండను దిన్నాము. 4 మించిసము వారిక్కడ నున్నారు. ఇనీ విష్ణుశ సాయంకాల మేమి తింటివి? 10 సేను వారిచెయిక్క-చెంబు

నందు కూరను చేసితిని. ఒఱంతవడకు నెక్కడ నున్నావురాగురా మించినే యుంటినిగా. ఈ ఆలాగ్యా వా రెవరు? ఎం నిన్న ప్రొద్దున మించినే నెవరు స్ట్రోనము చేసినారో వా రే వీరు.

అ ద్వారా ప్రాపింశు సారః = ఇరువదిరెండవపోతము
 ఏతేషాం = ఏరి-యొక్క-కి ఆరాక్ = దూరముగా దగ్గరగా
 కేషాం = ఎరి-యొక్క-కి? సక్కత్ = ఒక మాయ
 అండనం = కాటుక-ను కృత్యు = చేసి

భవిష్యత్తొ-లము.

ಪ್ರ. ಫಾದಿಮ್ಯಾತಿ-ಫಾದಿಮ್ಯಂತಿ

మ. ఫాదివ్యస్-ఫాదివ్యథ

ఉ. భాద్రిష్టము-భాద్రిష్టము:

గ వయం భోజనం కృత్యా ఫలం భాదిష్యమః. అ
త్వం ఆలస్యం మా కురు. 3 రుచితి స్నానం కృత్యా భోజనం
కురు. 4 అస్క్రూప్యా ఫలాని న సంతి. 5 యుష్మార్ప్యా
అస్సుం అ స్తి చేత్ భోజనం కురుత, 6 నోచేక తూష్ణీం స్తి.
7 హేచ్చాహ్మృతాః కిమర్గం భీష్మాటనం కరిష్యథ? 8 అ రే
చాలక! అస్క్రూప్యా ఫలాని సంతి; భాదిష్యసి కేం? 9 కెం
ఫల మ స్తి? 10 తవ కిమర్గం, అహం భాదిష్యమి. 11 అండ
నం కృతా స్తి?

గ కాని మూ తండ్రి యేపండు తిప్పగలడు? అ మించి పండును తినరా? 3 మే మించి పండును తినము. ఈ మించి యింట్లో పండున్నవా? గి పీరి యింట్లో పండులేవు. ఉ ఎవరి అన్నము లేదు? నాకు లేదు, ఇ ఎంచును లేదు? ర ఈ వేడు

43955

ఘూర్ణమ్ముడు వంటను చేయలేదు. ర్ అయ్యా మా దుంట్లో నున్న దిగాని త్వరగా స్నానము చేసి తినెదవా? గం ఆలాగే తినెదనుగాని యెకక్కడ నున్నది? గం మాయింటో కాటుక లేదు.

అ. త్రయోవింశః పాతః=ఇరువదిమూడవశారము
బాలకస్య=చిల్లనిది-యెకక్క-కి కుతః=ఎందువల్ల?
బాలకానాం=చిల్లలది-యెకక్క-కు తతః=అందువల్ల
దంతః=పల్ల అతః=ఇందువల్ల

ప్రార్థనాద్వరకము

ప్ర. భాదతు - భాదంతు

మ. భాద - భాదతు

ఉ. భాదాని - భాదాము

గ బాలకస్య దంతః నాసణ. అ ఏతే జాలకాః అన్నం భాదంతు. ౩ త్వయపి రుటటితి స్నానం కుత్యాంస్నం భాద. ఈ అద్వయ మాన్నం మాస్తు. గ్రీ తర్పి కిం భాదిష్యసి? ఉ ఘలాని భాదిష్యసి. ౨ యుష్మాద్రుహే ఘలాని సంతి వా? ర్ ఆనేకఘలాని సంతి. ర్ బాలకస్య జనకః భోజనం ఆకర్షాద్వ్యా, న వా? గం సః ఇదానీం అస్త్రాద్రుహాశ్వ్య ఆరాత్ దేవస్య నమస్కరాణ కర్మతి.

గ నాతు పండ్లు లేవు. అ అందువల్లనే పండ్లను తినెను ౩ ఆయిం డెవరపి? ఈ ఆయిండ్లు మాషే. గ్రీ మాయిండ్లు దగ్గల గ్రానేష్టన్నవి. ఉ ఆమంచమం దెవరున్నారు? ఇపిల్లవానియొక్క అన్న. ర్ ఈ పండును వాడు తిననిమ్ము, ర్ ఆ పండును లింగురు తినుడుగం. ఉ లేకపోతే ఆపండును మేము తిందుమాగాళ!

—४. చతుర్వీంశః పారః—ఇరువదినాలుగపాశము
వర్ష్యాశేషు=కొండలయించు శన్మిలిగా
గ్రామః=ఉండు నీచెంపిగా
అంగణం=ముంగిలి-ని ఉంచెంపిగా

వి ధ్యా ధ్యా రక్త ము.

ప్ర. శాచేత్— శాచేయుః

మ. శాచే— శాచేత్

ఉ. శాచేయం— శాచేము

ఱ బూలకాః అంగణే అన్నం శాదంతి. అ అహం
ఇదానీ మేవ శన్మిలి స్నానం కుర్చ్చామ్. ३ హైప్రాశ్మ్యానాః
శన్మిలి శన్మిలి భాదత. ४ శీఫ్రుం మాభాదత. ५ అస్న్మికం
బూలకాః దూష్యం కుర్వించి. ६ యుష్మికాముతటాకే జలం
గమ్యాగ్ని. ७ తత్త్ర సర్వ్యదాపి తర్వై పాల్యత్. ८ అస్న్మికం
మంచః ఉంచెంపి అస్తితే. ९ కించిత్ నీచెంపి కరిష్యసి కింపి
ఱ తత్త్వై వక్రిష్యామి; తవ మంచః కుత్రాస్తిః

ఱ వా రందఱను ఇవ్వేశ మాయింట్లో భోజనము
చేయవలెను. అ రేపు మేము మరల మియాయింట్లో భోజనము
చేయగలము. ३ అపుడు వా రెవరును ఇక్కడ లేరు. ४
అందువల్ల సే మాయన్న మియాయింట్లో స్నానము చేసినాడు.
అ ఇపుడు మియాయింట్లో నెవరెవ రు న్నార యూచి? ६
మియాయారిలో చెఱువున్నదా? ८ ఉన్నదిగాని ఇపుడు నీరు
లేదు. ౯ మాయారిలో మాతంప్రాది లేదా? १० ఎందుకు లేదు?
అక్కడనే యున్నఁడుగదా?

అఁ. పంచవింశః పాతః—ఇరువదియైదపచారము
 కూపః—బావి భాదిత్యా—తిని
 రామరం—ఇంగంవ భాదితుం—తినన్, తినుటకు
 లవణం—ఉప్పు, ఉప్పగా, ఉప్పని కర్తుం—చేయు, చేయుటకు
 'గడ్'—వెట్టుట. 'నీ'—తీసికొనివెట్టుట. 'ఆగమ్' వచ్చుట
 గచ్చతి నయుతి ఆగచ్చతి

१ బాలకః అస్త్రుడు హే అన్నం భాదిత్యా గృహం అగచ్చత్. అ అవం కూపస్య ఆరాత్ స్నానం కర్తుం అగచ్చంః ३ త్వం కుత్ర భాదితుం గచ్చసి? ४ కుత్రాపి న గచ్చాటిము. ఆ, అరే యుష్ట్రుదు హే, లవణ మ స్తిరే? ८ లవణం కించిద్దసి. రామరం సర్వ్యధా నా స్తి.. १ తర్చి శాకం కథం కరిష్యసి? ౨ శాకే లవణం కీమరం రే? ౮ లవణం నా స్తి చేత్. శాకం సమ్ముంక న. స్తాత్. १० అతః త్వం స్నానం కృత్యామ్తీప్రముం తోజనం కురు.

१ నీవు మిశ్రిండ్రిని ఎక్కుట్టిసి దీసికొని వెట్టుచున్నావు? ౨ నేను మాతమ్ముని మిశ్రింటిసి దీసికొని వెట్టుచున్నాను ౩ అక్కడి కెందుకు? ४ భోజనమును చేయుటకు. గిఅక్కడ నస్తి మును తిని యిక్కడ నుండుము ఉ. మిశ్రిమ్ము, డెక్కడ నున్నాడు? ५ వ్యాఢు మూలుంటిలో బావిలో స్నానము చేయుచున్నాడు. ౬ మిశ్రిబావిలో నీ రున్నదిరా? ౮ కొర్కచెమున్నదిగాని శోగుగా లేదు. ౧० అయితే అక్కడ నెట్ల స్తునమ్ము చేయుచున్నాడు?

అఁ. త్వింశః పారః—ఇరువదియాఱవచారము.
 చీమ్యం—పులుసు చుక్రం—చింతపండు గత్యా—వెట్టు
 సూపం—పప్పు నీత్యా—తీసికొనివెట్టు ఆగత్యా—వచ్చి

గమిష్టతి=వెళ్లగలడు
నేష్టతి=తీసికొనవెళ్లగలడు
అనయతి=తీసికొనవచు)చున్నాడు

८ చోష్ణే లవణం నాలం. २ సూపం సమ్యి ४ స్త. ३ గృహే చుక్ర మస్తి లీ? ४ త్వం తత్త్వ గత్వ్య కించిక చుక్ర మానయ. గై రామః ఆనయతు; అవం రామతీర్థ ఆనేష్టామి. ८ యూయం అస్త్రుద్ధవం ఆగమిష్యంథ కిం? २ త్తుథి వాగమిష్యామః త్వం శీప్రమం గచ్చ. ८ తే పర్వేషి అస్త్రుద్ధహే తోజనార్థ మాగమిష్యంతి, సూపమహినా స్తి కథం కరిష్యంతివా?

గ సీపు వంటను చేస్తాము. అ నేయ సీరు శేగలను.
 3 తరువాత వీరండును స్నానముచేసి టోపినము చేయు
 గలరు. 4 మిారు నెఱి మాత్రం తండ్రిని తీసికొనిరండు. గీ నే
 నిక్కటవేయందును. 5 మిారిక్కడనాలస్వయము చేయుకుండు.
 6 త్వరగా రండు. రా సీపు మాత్రాస్నాను తీసికొనిరమ్ము. 7
 ఇల్లులను త్వరగా తీచికొనిపోండు. 80 అలాగే తీసికొని
 రాగలను.

అ. న ప్రాంతః పాతః=ఇరువుడీషపారము.

త్రక్తం=మజ్జగ్	గంతుం=వెళ్లుటకు, వెళ్లును
శ్రీరం=పాలు	నేతుగా=తీసికొని వెళ్లుటకు, తీసి
పాస్టియం=మంచిసీరు	ఆసీయ=తెచ్చి కొని వెళ్లును

వదతి=చెపుకున్నాశ్వదు-ఎల్లా
అవ్వయతి=తీర్చుచున్నాడు-
అవ్వస్యతి=దీఱువస్యాధన

గ అద్యక్షీరం సమ్యగ్ స్తి. అ త్వం గత్యా క్షీర మానీయ క్షీరాస్నం కురు. 3 వయం సర్వే పాసీయ మానేష్యమః రక్త మానేతుం కః అగచ్చతీ? గీ తే బాలకాః ఘృతార్థ మగచ్చన్. ఉ గృహే కించిదపి లవణం నాస్తి. 2 యూయం ముమ జనకం ఆనయత- రా యువ్వుక్ కూపే జలం లవణం ఆస్తి. 7 త్వం స్నానం కృత్యా శీఘ్రమ మాగచ్చ. 10 యూయం మమాసుజం రుభ్రతి శోజనార్థం వదత్; వయం గచ్ఛ తత్త్వవ వదిష్యమః.

గ వాండక్కుడనున్నచో పిలువుఁడు. అ మాతంగ్ది యెచట నుండెనో రొంచెము చెప్పుఁడు. 3 మన యింటిలో మజీగ తైచ్చుట కెవటు వెళ్లిరి? 4 మనమే వెళ్లవలెను. ఉ మిశ్రారు అంతివఱకు ఎక్కుడికిని వెళ్లుఁడు. ఉ మే మెక్కుడికిని వెళ్లము. 2 ఇచ్చుటనే యున్నాముగా. 5 అచ్చుట చావి యున్నదిగాని మెలగా వెళ్లుఁడు. 7 పిల్లలను అన్నము తినుటకు పిలువుఁడు; 10 ఇచ్చుట పిల్ల కాయలు లేరు; వారెచట నువ్వారో సించే వెళ్లి తీసికొనిరమ్ము.

అ- అస్తావింశః పారః = ఇరువదియెనిఖిదవపారము
త్యాం=నిన్ను వదితుం=చెప్పు, చెప్పుటకు
మాం=నన్ను ఉదిత్యా=చెప్పి
యుష్టుక్=మిముమ్మును ఆవ్యోతుం=పిలువన్, పిలుచ్చుటకు

పృచ్ఛతి=అడుగుచున్నాఁడు

ప్రత్యుతి=అడుగుగేలఁడు

పీచతి=ప్రాగుచున్నాఁడు

ఓ మమాగ్జః త్యా మాహ్యయుతి; శీఘ్రమ మాగచ్చ.
అ అత్ర బాలకాః స సంతిత్యమేవఉడిత్యామగచ్చ. 3జనకః

మత్తా స్తినా అనుబంపుచ్చు. ఈ బాలకాః కీరం సర్వం అపిబెంగి ఇదానీం యుష్మాన్ కః ప్రశ్నతి? ఉమాం కే అపుచ్చుణి? ఇ అరే శిశ్రూం కీరం పిబురే. ఈ ఏమే త్వాం ఆహ్వాతు మాగచ్చత్. ఈ త్వాం అస్క్రూద్రుహే భోజనార్థ నూగమిష్యసిహ్? గం ఆహం నాగమిష్యమిసింతు మమానీజి మాహ్యాయ; సాం ఆగమిష్యతి.

ఈ నా అస్క్రూన్ పిల్లుష్టకు ఎవరు వెర్పినార్థి అ ఎవరును వెత్తునిచో మించే వెట్టుడు. 3 పిమ్ముటు నేనును అశ్క్రాష్టి రాగాలన్నే. ఈ వా రిపుడు భోజనమునకు వత్తున్నా రాణి; అడుగుము. గి మించే అడుగుడు. ఉ మించురకుండుఁడు: వా రే నచ్చెదరు, 2 మిమ్ముట్ ఎవరు భోజనమునకు పిల్లినార్థ? ఈ మించ్చున్న ఇల్లీనాఁచ్చుగా. ఈ మూర్ఖున్న ఉండి లూకే లేఁడే; ఎట్లు పిలిచెయ్యి? గం వాఁడిఁచే ఈ వచ్చినాఁడని మాత్రమ్ముడు మాయుంటిన్నా చెప్పినాఁడు.

అ. ఏఁనప్రింఙి: పారక్కఁ శ్రునదితోమ్ముదవపోతము: అస్క్రూచు=మమ్ముషు అపూర్ణాయ=పిలిచి వృత్తాత్=చెట్లుమండి, వల్ల కంటే పాతుం=త్రాగఁ-త్రాగు వృత్తేభ్యః=చెట్లుమండి, వల్ల, కొడకు. పృష్ట్వు=లింగి బ్రథకు పాస్యతి=త్రాగఁగలఁడు

పతతి=పడునున్నాఁడు

చరతి=స్వదచుచున్నాఁడు

ఈ కిమి కే కీరిం పాస్యసే కింఁ? అ బాలకాః వృత్తాత్ అపతత్. 3 త్వాం తత్త్ర మాగచ్చ. ఈ తే బాలకాః దొష్ట్విం కరిష్యంతి. గిబ్రాహ్మాన్మానంకుత్వాత్యతటాత్ ఆగచ్చంతి. ఉ అనంతరం భోజనం కోరిష్యంతి. 2 అహమపి స్నానార్థం

గచ్ఛమి. రాభోజనార్థం ఆలస్యం మామరుత. ८ తన జనకః వీతానత్తర్వంతం గ్రామాత్ నాగచ్ఛత్. १० శ్వయః ఆగమిష్యతి కింవాః తమాసుపం ప్రత్యుషిచేత్ సః వదిష్యతి.

१ ఆశ్లేషానిని పాటు త్రాగుటకు పిలుపును. २ అక్కడ నామంచ మున్నదిగాని ఇట్లు తీసికొనిరమ్మ. ३ నేను తీసికొని రాజులను. ४ మింతమ్ముడు తీసికొని రానిమ్మ. ५ నీవు ల్లినానీని అణిగి అక్కడకు వెట్టును. ६ ఆశ్లేష లల్లి చేయుచున్నారు. ७ మాచ్యుక్కపండ్ల నెవరు తిన్నారు? రామీరే తిన్నారుగా. ८ అయ్యా చెట్లమండి పండ్ల పడ్డవి. १० మిం చ్చాబులో కొంచెను పాలున్న చో నేను త్రాగెదను.

३० త్రింశః పాశః = ముప్పుదవపాశము.

మయ్యా = నాచేత, నాకో ఇతఃపూర్వ్యం = ఇంతదాక, ఇంతకు అస్థాభిః = మాచేత, మాకో ఇతఃపరం = ఇతమించుండు ర్పుయా = నిచేత నీకో ఇతి = అని

పశ్యతి = చూచుచున్నాడు

ద్రష్టుతి = చూడుగలడు

దర్శయతి = చూడించుచున్నాడు

१ యూయం మయ్యా ఆగచ్ఛత. २ స్వతే ఘలాని నసంతి. ३ సర్వాంటి ఘలాని అపర్తం. ४ తప్రతి గోవిందః అస్థి కింవా? పశ్య. ५ మమ మంచం దర్శయ. ६ తవ జనకః శ్వయః అస్థాభిః ఆగమిష్యతి. ७ పాశః కథ మస్తినాద్రత్యుషిసి కం? రాచ్యుటితి పాశం కురుత. ఇతి వద. ८ ఏతత్తుర్మం పాతుం సమక్ష్య నాస్తి. १० ఏతత్తు తీ రే లవణం అపరిక్త.

గ తపిల్ల వానియొక్క యింటిని నాకుఁ జూస్తిముఁ., అ
వాడు మిాయింటికి వెళ్లినా డెందుకు? 3 కొండము దూర
ముగా పొమ్ము. ఈ నిన్న మా మంచమును మిాయింటి?..
నేను చూచినాను. గి కాని మాతో వత్తువా? ఉ నేను
వచ్చు నెడల నిచట మాయింటి నెనరు చూతురు? 2 వీా
తమ్ము లింటిలో నున్నారుగా. ర వారు కొండలయించు
నడచుచున్నారు. ఇ నీ వక్కడ నెందుకు నడచుచున్నాశ్చ?
ఎం ఊరకయే.

3. వక్త్రింశః పారః=ముప్పుడ్రొసొకటవపాకము.
యుష్టాప్తిః=మిచేత్-మిాతో దృష్ట్యా=చూచి
మాజ్జా లేని=పిల్లిచేత్-తో ద్రష్టుం=చూడన్-చూచుటకు
మూడుక్కేః=ఎలుకలచేత-తో ప్రష్టుం=అడుగన్-అడుగుటకు
యుద్ధం=యుద్ధము-ను వీత్యా=త్రాగి
మాస్తు=పోనిమ్ము. వసతి=ఉంచున్నాడు
భవతి=అగుచున్నాడు చలతి=కదలుచున్నాడు

గ మూడక్కా మార్కాలో యుద్ధం తుర్యంతి. అ వృక్షాః
చలంతి. 3 బాలకాః తీరం వీత్యా అంగశేషు చరంతి. ఈ
క్ష్వః ప్రాతః అహం త్యాగం దృష్ట్యా అగమిష్యామి. గి త్వ్యా
అద్య మమ జనకం దృష్ట్యా ఆగచ్చ. ఇ అస్మిదనుజః
ప్రాహ్గ్రూణాన్ ప్రష్టుం అగచ్చత్. 2 ఏతే రిత్ర కిం కర
మ్యంతి వా పుష్ట్యా ఆగచ్చ. ర మాస్తు! ఆవ్యామేవ
గంచిష్యామి; త్వ్యం అత్ర వస. ఇ ఏమః బాలకః శ్క్వః
ప్రాహ్గ్రూణః భావయ్యతి. ఎం త్వ్యం ఇదానీం తుత్రి గంతుం
చలసివాః వద.

గ మిారు మూర్కా యుదుమును చేయజులువురా? అనే నచటికే వెళ్లవలెను. 3 మూర్కా రీతేళ్ల నేఱు తీసికొనిరా వలె. ఈ వారు మూర్కా యింటిని చూడవలెను. గా ఎవరిని చూచుటకు వెళ్లినావు? ఉ వీరిని ఇలిచి మాతంటడి నిక్కటికి రమ్మని చెప్పుము. 2 పోనిముగై నీ వెందుకు వానితో యుద్ధము చేసినావు? రా సిన్న ఇల్లిపాఁడపుక దా ఈ త్వరగా కడలుఁడు; ఎవరి వచ్చుచున్నారు. 3 గం మనఁ విస్తేళ్ల వారింటికి భోజనమునకు వెళ్లవలె, త్వరగా స్నానము చేయుఁడు.

క్రీ ద్వారా ఉంటాయి ముప్పుది రెండు త్వరము.

త్వస్తైలై=వానికొఱకు,	కై=మాత్రా=అయి
త్వస్తుత్తు=వానివ్వఁడన నుండి	భవితుం=కానే (అగుటకు)
తేళ్లు=వారికొఱకు, వారివరఁ చల్లిత్వు=కడలీ	
త్వత్తీ=సీ-సీవలన	ఉమిత్వు=ఉండి
మత=నా-నావలన	వస్తుం=ఉండనే - ఉండుటకు
భవతున్నామ=కానిముగై, లే	అస్తున్నామ=కానిముగై. లే
చలితుం=కడలన్, కడలుటకు	యచ్చతీ=ఇచ్చుచున్నాడు
కారయతి=చేయఁచున్నాడు	దాస్యతి=తయఁగలఁడు

గ అహం మర్కటాయ అస్తుం యచ్చామి. అ త్వం త్వస్తై పాసీయం దాస్యసి కిం? 3 తీరం కుత్రా స్త్రీవా? ఈ బాల తేళ్లు: అద్య ప్రాతః తీరం కః దాస్యతి? గ త్వం శీప్రుం గత్వా మమజనకం స్నానం కారయ. ఉ త్వం నచేతీ కః కారయమ్మతి? 2 గుణాక బహిః అనేకే బ్రాహ్మణాః సంతి. రా తేళ్లు: సర్వేళ్లు: భోజనం యచ్చత. ఇ తవ జనకాయ ఏషః ఘలం యచ్చతు.

గం అస్తునామ. కః యచ్చతిచే త్రైంభి గా త్రయైత భవతు.
గం అహం అస్తైయన ఖలం అయచ్చం.

గ కోతులు కొండలంమ నడచుచున్నవి. అ చాల
కోతులు చెట్టునుండి పడినవి. 3 మిారు మాత్రో సెందురు
యుద్ధము చేయునరు? 4 మేము మిాత్రో సైష్టుధును
యుద్ధము చేయుము. 5 మిారే మాతో యునరు చేయటకు
వచ్చుచున్నారు. 6 వా రెవరును ఇక్కడ లేరు. 7 ఆకొండ
యం దెన్ని 'కోతులున్నవి? 8 ఏమో ఎవడు చూచినీఁడు.
9 అయ్యా! ఆ పిల్లి కొఱకు కొంచెము పాల నిలిధు. 10
ఇప్పేళ నేను ఊరికి పోవలయునుగాని త్వరగా వంటను
చేయించుఁడు. 11 మిారు మేదట పీరు తీసికొన్ని వచ్చిన
యెడల నేను వంటను చేయింపఁగలను. 12 ఆ ఆప్రాహ్నాము
లను మంచినీరు తెండని చెప్పుఁడు.

33. త్రయత్రింశః పాతఃః ముప్పుదిమూఁడవపోరము
"రామ" శత్రుము పురింగము. 'పం' శత్రుమునివేణుకరిగము

వీ	బి.	వీ.	బి.
ప్ర. రామః	-రాష్ట్రాః	ఫలం	-ఫలాని
ద్వి. రామం	-రామాణ	ఫలం	-ఫలాని
తృ. రామేణ	-రామైః	ఫలేన	-ఫలేః
చ. రామాయ	-రామేశ్వ్యః	ఫలాయ	-ఫలేశ్వ్యః
పం. రామాత్	-రామేశ్వ్యః	ఫలాత్	-ఫలేశ్వ్యః
మ. రామస్య	-రామాణం	ఫలస్య	-ఫలొనాం
స. రామే	-రామేషు	ఫలే	-ఫలేషు..
సం. పోరామ!	-పోరామా॥	పోఫల!	-పోఫలుఁ

“అంబా” శబ్దము—శ్రీలింగము. (అమ్ర్య)

ఏ. బ.	ఏ. బ.
ప్ర. అంబా-అంబాః	పర. అంబాయాః-అంబాభ్యః
ద్వి. అంబాం-అంబాః	మ. అంబాయూః-అంబానాం
తృ. అంబయా-అంబాభీః	స. అంబాయూః-అంబాసు
చ. అంబామై-అంబాభ్యః సం. హేఅంబి!-హేఅంబాః!	

అకారాంత పుట్టిలింగశబ్దము లన్నియు ‘రాము’ శబ్దము వలెను, అకారాంత నపుంసకలింగశబ్దము లన్నియు ‘ఫల’ శబ్దమువలెను, అకారాంత శ్రీలింగశబ్దములన్నియు ‘అంబా’ శబ్దమువలెను సాధారణముగా జైపునగును.

34. చతుర్తింశః పాకః-మయప్రధినాగ్రవచారము
“అస్క్రూడ్”శబ్దము. (నేను) “యుష్క్రూడ్” శబ్దము. (సీతు)

ఏ. బ.	ఏ. బ.
ప్ర. అహం-వయం	త్వ్యం - యూయం
ద్వి. మాం- అస్క్రూన్	త్వ్యం-యూష్క్రూణ్
తృ. మయా-అస్క్రూభిః	త్వ్యయా-యుష్క్రూభిః
చ. మహ్యం - అస్క్రూభ్యం	తుభ్యం-యుష్క్రూభ్యం
పం. మత్ - అస్క్రూత్	త్వ్యత్ - యుష్క్రూత్
మ. మమ-అస్క్రూకం	తవ - యుష్క్రూకం
స. మయి - అస్క్రూసు	త్వ్యయి-యుష్క్రూసు

‘సర్వ’ శబ్దము ‘వక్’ శబ్దము ‘కరి’ శబ్దము
(సమస్తము) (ద్వివచన, బహు వక్వచన, ద్వివచనములు లేవు) నములు లేవు)

ప్ర. సర్వః-సర్వే	వక్:	కరి
ద్వి. సర్వం-సర్వాన్	వకం	కరి
తృ. సర్వేణ-సర్వే	వకేన	కరిథిః
చ. సర్వసైత్రు-సర్వేభ్రః	వకైత్రు	కరిభ్రః
పం. సర్వసార్వత్తు-సర్వేభ్రః	వక్సార్వత్తు	కరిభ్రః
మ. సర్వసప్తః-సర్వేషాం	వక్సప్తు	కరిషాం
న. సర్వశ్రూక్-సర్వేషు	వక్స్మై	కరిషు
‘అస్క’ శబ్దము	‘రత్’ శబ్దము (వాడు)	

(వక్వచన, ద్వివచనములు లేవు)	మ.	బ.
ప్ర. అనేకే	సః	- తే
ద్వి. అనేకాణ	తం	- తాణ
తృ. అనేకైః	తేన	- తైః
చ. అనేకేభ్రః	తసైత్రు	- తేభ్రః
పం. అనేకేభ్రః	తసార్వత్తు	- తేభ్రః
మ. అనేకేషాం	తస్య	తేషాం
న. అనేకేషు	తసైన్	- తేషు

‘మః’ అనువది ‘సః’ అనుదానివలెను, ‘యః’ ‘కః’ అనువది ‘సర్వః’ అనుదానివలెను జైవ్పనగును. ప్రాయశః సర్వనామఃభుము లన్నియు ‘సర్వ’ శబ్దమును బోలియుండును

శై. పంచత్రింశః శారః = ముప్పుద్దిష్టుదవశారము.

ధాతువులు = ప్రియలు.

‘అన్’ = ఉండుట లేక అగుట.

వర్ణనము	భాతము	అశిరాద్యర్కము
వ. బ.	వ. బ.	వ. బ.
ప్ర. ఆస్తి-సంతి మ. ఆసి - స డ. ఆస్తి - స్తు	అస్తి అసీ అసం	- అస్తి అస్తి - సంతు - ఆ స ఏధి - స్త - ఆస్తి అసాని-అనామ
విషయద్యర్కము		భవిష్యత్కా-రము
వ.	బ.	
ప్ర. స్త్రీత్ - స్తు మ. స్త్రీ - స్త్రీత్ డ. స్త్రీం - స్త్రీము		‘అన్’ అనుదానికి ‘యా’ ధాతువుచొచ్చుక్క భవిష్య త్కా-లమెగాని తేఱి లేను, ‘శ్లు’ = చేయుట
వర్ణనము	భాతము	అశిరాద్యర్కము
ప్ర. కరీతి-కుర్యంతీ మ. కరీతి-కుర్యత డ. కరీతు కైర్పు	అకరోత్ - అకుర్యన్ కరోతు-కుర్యంతు అకరోః-అకురుత అకరవం-అకుర్ను	కురు-కురుత కరవాణి-కరవామ
విషయద్యర్కము		భవిష్యత్కా-రము
ప్ర. కుర్యాత్ - కుర్యః మ. కుర్యః - కుర్యత డ. కుర్యాత్తుర్యమ్		ప్ర. కరిష్యతి - కరిష్యంతి మ. కరిష్యసి - కరిష్యిధ డ. కరిష్యాను - కరిష్యామః

‘భూ’ = అగటి ; ఉండుట.

వర్తమానము.	భూతము.	ఆర్ద్రవర్ధకము
వ. బ.	వ. బ.	వ. బ.
ప్ర. భవతి - భవంతి	అభవత్ - అభవన్ భవతు - భవంతు	
మ. భవసి - భవధ	అభవః - అభవత్ భవ - భవత్	
ఉ. భవామి - భవామః	అభవం - అభవామ భవాని - భవ	
విధ్యవర్ధకము.		తవయ్యత్
వ. బ.		వ. బ.

ప్ర. భాషేత్ - భాషేయః భవిష్యతి - భవిష్యంతి
 మ. భాషేః భాషేత భవిష్యసి - భవిష్యథ
 ఉ. భాషేయం - భాషేమ భవిష్యామి - భవిష్యామః
 ఈ క్రింద ప్రాయః బద్రుక్రియ లన్నియుః ప్రాయశః ‘భూ’
 ధాతుత్రసలనే ఉండును. మార్పున్నచో గుర్తింపుబదును.

3E. మత్తీంశః పారః = ముష్పదియాఅవపారము.
 (థా) (వ-ప్ర-వ) (అర్థము) (థా) (వ-ప్ర-వ) (అర్థము
 పర్ - పరతి = చమపుచున్నాడు త్రాన్ - త్రాసయతి = భయ
 లిథ - లిథతి = ప్రాయచున్నాడు [పెట్టుచున్నాడు
 మార్ - మారయతి = చంపు పోషి - పోషయతి = పోషించు
 [చున్నాడు పోషి - పోసయతి - నవ్యాచు
 తోష - తోషయతి = సంతోష [పెట్టుచున్నాడు
 [పెట్టుచున్నాడు శిక్ష - శిక్షయతి = నేర్పు
 రక్త - రక్తతి = కాపాడు [చున్నాడు

ధావ్-ధావతి=పరుగిషుచు	ద్రావ్-ద్రావయతి=కరగించు (న్నాడు, తోచున్నాడు, (ఉతుకుచున్నాడు	చున్నాడు; తఱచున్నాడు
శ్రూభ్-శ్రూభయతి=కడుగు	పాయ్-పాయయతి=ప్రాగించు (చున్నాడు	(చున్నాడు
తాడ్-తాడయతి=కొట్టు	శాయ్-శాయయతి=పండి	
(చున్నాడు	(శెట్టుచున్నాడు	
నాద్-నాదయతి=ప్రోగిం	పాచ్-పాచయతి=వండించు	(చున్నాడు
(చుచున్నాడు	పార్-పారయతి=చదివించు	(చున్నాడు
పోల్-పోలయతి=తూఁచు	(చున్నాడు	(చున్నాడు
(పుచ్చుచున్నాడు	లేఫ్-లేఫయతి=ప్రాయించు	చున్నాడు
పాత్-పాతయతి=పడ్జేయు	శోష్-శోషయతి=ఎండించు	(చున్నాడు
(చున్నాడు		
ధార్-ధారయతి=జాకీయం	దూష్-దూషయతి=	
(చున్నాడు	(దూషించుచున్నాడు	
చోర్-చోరయతి=దొంగిలించు	పూర్-పూరయతి=నింపుచు	
(చున్నాడు	(న్నాడు, పోయుచున్నాడు	
ఖూష్-ఖూషయతి=పోగు	పీడ్-పీడయతి=బాధించుచు	
(చున్నాడు; స్టామ్మైలు	(న్నాడు ఒత్తుచున్నాడు,	
(పెట్టుచున్నాడు	అదుచుచున్నాడు	
ముండ్-ముండయతి=గొరుగు	దండ్-దండయతి=శిక్షించు	
(చున్నాడు	(చున్నాడు	

మండ్-మండయతి=అలంక	పాల్-పాలయతి=పాలించు
రించుచున్నాడు	చున్నాడు
గమ్-గమయతి=పంపుచు	చార్-చారయతి=నడిపించు
న్నాడు, కడపుచున్నాడు	న్నాడు, మేపుచు
చోద్యతి=చోలుచు	న్నాడు, తోలుకొని
(న్నాడు, పుగికొలుచున్నాడు	పోతుచున్నాడు

చే సర్వేషి రామాయణం పరంతి. యూయం కేం లిఖథ? ఏకః వాసరః అస్త్రాన్ త్రాసయతి. అగే యుష్మద్దుహే మార్చాలం కే పోషయంతి? అస్త్రన్నార్జులః ప్రతిస్త్రం ఏకం మూషకం మారయతి. పాత్రాణి సమ్యక్ ధావ. దేవ ఏవ సర్వాన్ రషుతి. అద్య ప్రాతః త్వ్యం ముఖం అక్షాశయః కీ? నేచేత్ జనకః త్వ్యం తాడయిష్యతి. ఘంటాం మానాదయ. వైశ్వాః ఘృతం తోలయతి. ఏకః చోరః మాం వంచయిత్యామమ వస్త్రాణి అచోరయత్. అహం రామాయదశ ధారయామి కిమర్థం బొలకం అథః అపాతయః? రామః జనకం సర్వ్యదా తోషయతి.

నన్ను నవ్వించవద్దు, ఆయైదును తఱుము. తల్లి తమ్ముని పాలను త్రాగించు చున్నది. తరువాత పరుండు బెట్టు గలదు ఈ పేశ ఏ మేచు వండించెదవు? నేను వీలులను చదివించు చున్నాను. మొదట ప్రాయింపుము. మేము నీన్ను దూషిం చుట్టు లేదు కాని భూషించుచున్నాను. మమ్మును మించెంచుకు శిథించెదరు? ఈ చెంబునందు నీటిని పోయము. ఆ వృద్ధుని

పాలించుము. ఆయైద్దను అడవికి తోలుము. అక్కెడ గడ్డిని మేపుము. వానిని గోరగవదు. కాలమును గడపుఁడు. నొచాదమును ఒత్తుము. ఆపిల్ల వానిని దండించుము.

32. సత్త్వత్రింశః పాశః=ముప్పుదియేడవపాశము

అకారాంత షంబింగ	అకారాంత వషంవకరింగ
నామవాచకములు	నామవాచకములు
రామ్యః=రాముఁడు	వత్సుం=బట్టు
ఘరట్టః=తిరుగలి	చీరం=చీరు
నాగదంతః=చిలుకొక్కయ్య	ఉలూభలం=రోలు
కట్టః=చొప	శూర్పుం=చేటు
మంధానః=కవ్వము	అరణ్యం=అడవి
ముసలః=రోకలి	కునూలం=గాడె
కటూవ్వః=గోలెము	వాసం=వరుగు
మండపః=పందిరి	బుజీమం=బాణలి
కుశః=నులక	అంబరీమం=మంగలము
ఘుటుమరచః=గడమంచె	శిక్యం=ఉట్టి
ఖసకః=పందికొక్కు	చోలం=రవిక
నకులః=నుంగి	చూర్ణం=పొడుము
వృశ్చికః=తేలు	ఉపధానం=దిందు
రక్తపుచ్ఛః=సల్లికశ్చిపాము	లవిత్రం=రొడవలి
చిత్రింధః=ఉడుత	ఖనిత్రం=గడ్డపార
ఖరః=గాడిద	వనం=అడవి
సూక్షరః=పంది	అవరణం=దొడ్డి

మూవకః = ఎలుక	పర్మం = ఆకు
చిడాలః = చిలి	పాత్రం = గిస్సె
శః = కుండెలు	తైలం = నూనె
శునకః = కుక్క	గృహం = ఇలు
సానరః = కోతి	పుష్పం = పూతు
నృషథః = ఎద్దు	గోమయం = ఆవుపేడ
అశ్విః = గుట్ట ము	వార్తాకం = వంకాయ
మేఘః = మేకపోతు	ఉర్వారుకం = దోసకాయ
మత్సు-ణః = నలి	తక్రం = మజిగ
మశకః = దోమ	నవసీతం = వెన్ను
థంకః = ఆఁబోతు	కుడ్యం = గోడ
సలకః = బల	పిష్టం = హిండి
కంసః = కంచము	వాహనం = నావానము
సలః = వల	కంబళం = కంబ్బి
సర్పః = పోము	కవాటం = తలుపు

ఆకారాంత శ్రీలింగనామవాచకములు

అంబా = అమ్ము	ఘుంటా = గంట
విద్యా = చదువు	డోలా = ఊయీల
లతా = తీఁగి	శింజా = గజ్జ
అంగనా = ఆఁడుది	భస్తా = తిత్తి
శుత్రుకా = కూతురు	స్తనపా = చంటిసిల్ల
బాలికా = ఆఁడుపిల్ల	బహుళా = ఆవు
గోధా = బలి	దార్మికా = బెడ
మహికా = ఊగ	రసనా = నాలుక

రిఖలికా=కేచురాయి	నాసికా=ముక్కు
తై లపాయికా=గబ్బిలము	దూషికా=పుసి
నత్తు=పెయ్యదూడ	అగ్రజా=అక్క
పిషీలికా=చీమ	అసుజా=చ్చెలు
జలూకా=జలగ	కనిష్ఠికా=చిటికెనప్రేలు
చురికా=చాత	మధ్యమా=నడిమిప్రేలు

అవ్యయములకు లింగ నచన విభక్తులుండను.

ఈ క్రిందివి అవ్యయములు.

కేంచ	} = ఇంతేకాకుండ	సాకం=తో, కూడ
అపిచ		పరుత్త=గతసంవత్సరమున
పార్శ్వశ్రీ=ప్రక్కగా		వక్రం=వంకరగా
కథమపి=అతిక్ష్వముగా,		నామ=అనఁగా, అను
(ఎట్లాగయినా		ఇతోఒపి=ఇంకను
అపో=చోరా!		ఉపరి=పైన, మిఁద
అథః=క్రింద		అద్యాపి=సేటిసిని
పరితః=అన్నివై పుల		ఆ=మొదలుకొని, వఱకును
బాధం=సరే, మంచిది		సుతరం=ఇత్తుగా, ఎంత
హో-భోః=ఓ		ప్రతి=కూర్చు (మాత్రమును
ఉప=దగ్గలు		దూరం=దూరముగా
బవుధా=పలువిధములుగా	సత్యం=నిజముగా	
సమాపం=దగ్గలుగా	అబ్రహ్మాయం=అయ్యా-పాపము	
అతీన=చుట్టిలి		హంజే=అసే!
తిర్యక్క=అడుముగా		భుజా=సరిగా

మండపస్య అథః ఏకః కుశమంచః అస్తి. తన్నంచే ఖిడాలః ఖనకేన సాకం కలహం కరోతి. మత్స్యాణః మశకాశ్చ రాత్రిందివం యుష్మద్భుష్మహే సంచరంతి. అంబరీషం బుటీషం లవిత్రం ఖనిత్రం చ ఏతాని సర్వాణి ఆవరణే కుసూలసమాపే ఏకత్తైన సంతి. వనే ర్మాలికాః అతీవ నాదం కుర్వయితి. బ్రాహ్మణాగ్మహేషు పిష్టం తత్క్రం నవనితం తైలం చ ఏతాని ద్రవ్యాణిసర్వదా స్వర్ణః; కీం చ గోమయ మపి నాయత్. బ్రాహ్మణా చాలకాః ఉపనయనా తూపర్వం కంసేషు భోజనం కుర్వయి. పరుక్త యుష్మద్భుష్మహే ఏకాం భస్తాం అపర్వం ఖలుః సా ఇదాసీం కుత్రాస్తి? గోధాః పిషీలికాః భష్యయంతి. ఒలూకా మమ కనిష్ఠికాం అదశత. మణ్ణికాః దూషికాయాం పతంతి.

[మాయించిచుట్టును=అస్మిద్భుషణం పరితః] ఉమతలు ఎక్కువగా ఉన్నవి. నిరుడు గరుడవాహనమందు గజైచు ఉండెను. సరే మంచిది కారీ అక్కడ తల్లిముగా ఆంబోతు పరుగెత్తుచున్నది; నీవు సరిగా రమ్ము. నాతు ప్రశ్నగా పెయ్యి దూడ ఉన్నది. మేకపోతు కుండేశితోఁగూడ ఆడుచున్నది. నేఁటికిని వాఁడు వంతరగా నడుచుచున్నఁడు. నీవు బొత్తుగా నాపనిని చేయశేచురా! అయ్యా పాపము; కంబిమిద ఎలుకను పిల్లి చంపుచున్నదిరా. దోషులు ఆయుఁబోతును కణచుచున్నవి. నీవు నాతోకూడ రావద్దు. న్నల్లికశ్చపాము వెన్నమిఁడ పడ్డది. ఆతి తీసి ఇటు తెచ్చు.

ఓ. అష్ట్రోమింశః పాశః=ముప్పుదియెనిశుద్ధవపాశము
పూర్వాదము
సర్వనామశబ్దములకు ఏడువిభక్తుల్మోని ద్వివచనరూపములు.

‘తక్’ శబ్దము-పుంలింగము.

ప్ర. ద్వి. తో=వారిద్దరు, వారిద్దరిని
తృ. చ. పం. తాఖ్యాం=వారిద్దరిచేత, తో. కొఱకు, వలన మొఱు॥
మ. స. తయోః=వారిద్దరియొక్క, యందు మొద
‘వతక్’ శబ్దము-పుంలింగము.

ప్ర. ద్వి. ఏతో=వీరిద్దరు, వీరిద్దరిని మొ
తృ. చ. పం. ఏతాఖ్యాం=వీరిద్దరిచేత, తో, కొఱకు, వలన మొ
మ. స. ఏతయోః=వీరిద్దరియొక్క, యందు మొ
‘యుప్పైద్’ శబ్దము-ప్రతిలింగము

ప్ర. ద్వి. యువాం=మిారిద్దరు, మిాయుద్దరిని, మొ
తృ. చ. పం. యువాఖ్యాం=మిాయుద్దరిచే, కొఱకు, వలన
మ. స. యువయోః=మిాయుద్దరియొక్క, యందు మొ
‘అస్కైద్’ శబ్దము-ప్రతిలింగము.

ప్ర. ద్వి. ఆవాం=హేమిద్దరము, మాయుద్దరిని, మొ
తృ. చ. పం. ఆవాఖ్యాం=మాయుద్దరిచేత, కొఱకు, వలన
మ. స. ఆవయోః=మాయుద్దరియొక్క, యందు మొ॥

తిక్కిన పుంలింగ సర్వనామశబ్దములకును, అకారాంత పుంలింగశబ్దములకును, ‘తత్త్వ’ శబ్దమునపువలైనేద్వివచనములు

నడచును. సర్వ్యనామ స్తులింగ, నపుంసక లింగములకును, ఆకారాంత నపుంసకములకును, ఆకారాంత స్తులింగములకును ; ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములలో మాత్రము ఓకారమునకు బదులు ఏకారము వచ్చును. తిక్కిన ద్వివచనములు పుంలింగమునందువలేనే నడచును.

ఉఁ :—‘తత్త్వ’ శబ్దమునకు స్తులింగ నపుంసకలింగ ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘తే’ అని యుండును.

ఆకారాంత నపుంసకలింగ ‘వన’ శబ్దమునకు ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘వనే’ అని యుండును.

ఆకారాంత స్తులింగ ‘అంబా’ శబ్దమునకు ప్రథమా, ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘అంబే’ అని యుండును.

మటియు ఆకారాంత స్తులింగములయొక్క సంబుద్ధి కూడ, ఏకారముతోనే ఉండును.

ఉఁ :—ఆకారాంత స్తులింగము ‘బాలికా’ శబ్దమునకు సంబుద్ధి ‘హో బాలికే’ = ఓ పిల్ల దానా

‘అంబా, అక్కా’ శబ్దములకు మాత్రము ‘హోఅంబు’ ‘హోఅక్కు’ అని యుండును. నిత్యద్వివచనముగు ‘ద్వీ’ శబ్దము కూడ మూడులింగములలో ‘తత్త్వ’ శబ్దమువలే నడచును.

ఉఁ.— [పుం [స్తు-న]]

ద్వీ=ఇద్దరు, రెండు.
ద్వీ=ఇద్దరు, రెండు,

ధాతుపులకు ద్వివచనము లీక్రిండ ప్రాయఃభదును.
'అన్' ఉండుట.

వర్తమానము ద్వి.

భూతము ద్వి.

ప్ర. స్తః=వారిద్ర రున్నాను	అస్తం=ఇద్ద రుండిరి
మ. సః= మిసిరిద్ర రున్నాను	ఆసం=మిసిరిద్ర రుంటిరి
ఉ. స్ఫ్యః=ఇద్దర మున్నాము	ఆస్య = ఇద్దర ముంటిము
అశిరి ద్వి.	

విధ్యది ద్వి.

స్తాం=ఇద్ద రుండసీ	స్యాతాం=వారిద్ర రుందురు మొ౦
స్తం=ఇద్ద రుండుడు	స్యాతం=మిసిరిద్ర రుంమురు మొ౦
అసావ=ఇద్దరముందాము	స్యావ=ఇద్దర ముందుము మొ౦

శ్లోరిసీ	శవిష్యతః=వారిద్ర రుండఁగలరు
శ్లోరిస్తాం	శవిష్యథః=మిసిరిద్ర రుండఁగలరు
శ్లోరిస్తం	శవిష్యవః=ఇద్దర ముండఁగలము

'కృ'-చేయుట.'అన్'ధాతుపునకునలేనేతెలుఁగుఁగించునది
వర్తమానము భూతము అశిరి విధ్యది శవిష్యత్తు
ప్ర. కురుతః అకురుతాం కురుతాం | కుర్యాతాం | కరిష్యతః
మ. కురుథః అకురుతం కురుతం | కుర్యాతం | కరిష్యథః
ఉ. కుర్వాః అకుర్వా కరవావ | కుర్యావ | కరిష్యవః
'భూ' లగుట.

వర్తమానము	భూతము	అశిరి	విధ్యది	శవిష్యత్తు
ప్ర. శవతః	అశవతాం	శవతాం	శషేతాం	శవిష్యతః
మ. శవథః	అశవతం	శవతం	శషేతం	శవిష్యథః
ఉ. శవావః	అశవావ	శవాని	శషేవ	శవిష్యవః

తత్త్త్వ కతి బ్రాహ్మణాః సంతి? తత్త్త్వ ద్వ్యా బ్రాహ్మణాః
స్తః. యువాం ద్వ్యా హ్యాః తత్త్త్వ ఆస్తం? ఆవా హ్యాః
యుష్ముద్గుహే ఆస్వా. అద్వ్య అత్రి స్వాః. ఏతో తత్త్త్వ
అగచ్ఛతాం? స్నానాథా అగచ్ఛతాం. తత్త్త్వ ద్వ్య బాలికే
భోజనం కురుతః. అత్రి బాలకో ద్వ్య భారతం పరతః.
అవయోః పుత్రోఽధ్య ప్రాతః కిం అషురుతాంవా తత్త్వ
అస్తాంవా? ద్వ్య వాసరో ద్వేషలే భక్తయతః. యువయోః
పుత్రోఽధ్య అభక్తయతాం నా? నహి నహి ఔషధ
దర్శనాసుచదం [ఔషధమును జూచిన వెంటనే,] తత్త్వ
వా అధావతాం. రామలక్ష్మీఽంగజ్య అనేకాన్ రాక్షసాః
అనూరయతాం. రామః సీతాలక్ష్మీఽధ్యం సాకం ననాయ
అగచ్చత్. ద్వ్య రాక్షసో రామలక్ష్మీఽంగజ్యతాం.
యువాం అత్రి ఉపవిశతం. తో తత్త్వి నాసేతాం.

మిారిదరు వంటను జేయజాలుమరా? వారిదరు ఎష్టుడు
స్నానముచేయగలరు? మేషుద్గరము మిాయిద్గరికోరాగలము.
మిాయిద్గరు మాయిద్గరికోఅంగ రెండుపుడ్లను ఈయగలరా?
మాయిద్గరికో వీఁడు పెద్దవాఁడు. ఈ యిద్గరు ఆషషిల లకు
పెండ్లి యొప్పుడు కాఁగలము? వీరిద్గరికి పెండ్లియైనది. ఓలన్నా!
నీ విట్లా రమ్ము. ఓపిల్లిదానా! మిాతమ్ములిద్గరు ఏమి చదువు
చున్నారు? ఓలక్కా! నీవు మాయిద్గరికోఅంగ భోజనమును
చెట్టుము. మామగారికి ఇద్దరు పోడరు లున్నారు. నా కిద్దరు
చెల్చిందున్నారు, వారిదరికి ఎల్లుడి పెండ్లి కాఁగలము. మేం
మిదరము ఇష్టు డేమి చేయవల్లి మిారిద్గరు మాయించిలో
సుండుఁడు.

ఐ: రామాయణము - ఉత్తరార్థము: -

పురా దశరథః నామ నృపః కోగలదేశే రాజ్యం
కరోతి స్నై. తస్య చిరం పుత్రోః నాస్తి. అనంతరం సః
వికం యజ్ఞం అకరోత్. తదా అగ్నికుండాత్ వికః దివ్య
పురుషః కీరాన్న పాత్రేణ సాకం బహి రాగచ్ఛత్. తం
దృష్టో దశరథః నమస్కారం అకరోత్. తదనంతరం దివ్య
ఫలుషః పాయసపాత్రం దశరథాయ అయచ్ఛత్. దశరథః
తల్పాయసం స్వభార్యాభ్యః అయచ్ఛత్. దశరథభార్యః
సర్వం పాయసం అభాద్యా. తత్సః తస్య పుత్రేచతుష్టయం
ఉదధవత్. శేషాం ఏధ్యే రామః శైవ్యః. సః బహుగుణ
సంపన్నః, దయాసముద్రః. సత్యభాషణః సుందరాకారః.
సవిత్రచరిత్రో అభవత్. తత్సః సర్వేజనాః రామం
దృష్టో సంకోషేణ ఆస్తి. వికా విశ్వామిత్రః దశరథస్య
గృహగా ఆగత్య 'స్వసైట్ర రామలక్ష్మో యచ్ఛ' ఇతి
దశరథం అపృచ్ఛత్. తదా దశరథః కిముర్ధ మితి ప్రశ్నం
అకరోత్. యజ్ఞసంరక్షణాభ మితి విశ్వామిత్రః ప్రత్యుత్తరం
అయచ్ఛత్.

తె నుఁ గు

అప్పుడు దశరథుడు విశ్వామిత్రునికోఁగూడ రామలక్ష్మీను
లను బంపెను. పిమ్మిటు రాముడు తాటుకను జంపి విశ్వ
మితునిచొక్కయజ్ఞమును బాలించెను. అతటపిశ్వామిత్రుడు

రాములక్ష్మీఱుల నిద్రప్రాణి దనకోఁగూడ జనకప్రతినమునకు దీసికొని చెను. అక్కడ సీతయొక్క పెండికొఱకు అనేకులు నచ్చిరి. అప్పుడు సీత రాముని జూచి సంతోషముతో నుండెను. జనకుఁడు రాము ని కొఱకు సీతను, లక్ష్మీఱుని కొఱకు ఉఁర్కులక్ష్మీ పెండి చేసెను. దశరథుఁడు తన యొక్క జనులతోఁగూడఁ చెండికొసము జనకప్పటిఱమును గూర్చి వెళ్లేను. పెండి చక్కగా (బాగుగా) జరిగేను. తరువాత దశరథుఁడు రాములక్ష్మీఱులతోఁగూడ నిఱటికి వచ్చి బ్రాహ్మణులకోఁగూడ నుత్సవముఁజేసి రామునకు రాజ్యము నిచ్చేను. రాముఁడు కొడుకులనువరేనే అందఱ జనులను సుఖముతోఁ బాలించెను. రామునియొక్క యోగ్యతను జూచి జను లందఱను సంకోషముకో నుండిరి. రాముని యొక్క చరిత్రను వార్షికుఁడు రామాయణమునందు బాగుగా ప్రాసెను.

అకారాదిగా ఈపుస్తకమునందలిపదములు

అ

అంగణం = ముంగిలి	అగ్రజః = అన్న
అంగనా = ఆఁడుది	అగ్రజా = అక్క
అంతర్ = లోపల	అతః = ఇందువల్ల. ఇక్కడ (నుండి)
అంబరీషం = మంగలము	అతీవ = చుక్కిలి
అంబా = అమ్మ	అత్ర = ఇచట

అథన్ = క్రింద	అన్యథా = జేఱవిధముగా
అద్య = ఈ వేళ	అపి = ను, యును, కూడ
అద్యాపి = నేటిటిని	అపి చ = ఇంతేకాకుండ
అనంతరం = కిమ్ముటు	అరే = అరే ! ?
అనేలః = విష్ణు	అర్థం = కోసము, కొఱతు
అనుజః = తమ్ముడు	అలం = చాలును
అమూజా = చెల్లెలు	అశ్వి = గుఱ్ఱము
అనేకత్ర = పలుచోట్లు	అసి = ఉన్నావు
అనేకథా = పలువిధముల	అస్తి = ఉన్నాడు
అనేకే = అనేకలు	అస్త్రి = ఉన్నాను
అన్నం = అన్నము	అస్తు = ఉండనిమ్ము
అన్యః = ఇతరుడు	అవం = నేను
అన్యత్ర = మఱిచొక చోట	అపోశా = దోరా !

ఔ

అ = మొదలుకొని, నఱకు	అగచ్చతి = వమ్ముచున్నాడు
అసయతి = తెచ్చుచున్నాడు	అహ్వయతి = పిల్చుచున్నాడు
అలస్యం = జాగు	అవరణం = దొడ్డి

ఇ

ఇతోఉసి = ఇంకను	ఇదానీం = ఇసుడు
ఇత్తమ్ = ఇట్లు	ఇవ = వల్లె

ఉ

ఉష్ణిచ్చి=ఎత్తుగా
ఉప=దగ్గరగా
ఉపథానం=దిందు

ఉపరి=మింద
ఉర్వారుకం=దోసకాయ
ఉలూఖలం=రోలు

ఒంచ

ఒంచిమం=బాణాలి

ఒంచు=సరిగా

ఏ

ఏకః=ఒకఁడు
ఏకత్ర=ఒకచోట
ఏకదా=ఒకపుడు
ఏతావత్పర్యంతం=ఇంతివరకు

ఏవ=వ
ఏవం=ఇట్లు
ఏమః=వీఁడు

క్ర

కంబళం=కంబి	కథం=ఎట్లు
కంసః=కంచము	కదా=ఎపుడు?
కః=ఎవడు?	కనిష్ఠికా=చిటికెన్పేలు
కటుః=చాఁప	కరోతి=చేయుచున్నఁడు
కటావూ=గోలెము	కలశః=చెఱబు
కతి=ఎన్ని, ఎందు?	కవాటం=తలుపు
కథమపి=అతికష్టముగా, (ఎట్లాగియనా	కా=ఎన్తె?
	కాలంకరోతి=చచ్చుచున్నఁడు

శ్ల.

సూర్య భిన్

కిం=విషి?	శుడ్యం=గోడ
కీచ=ఇంతేకాకుండ	కుత్తి=ఎందువల్ల, ఎక్కడనుండి?
కించిత్=కొంచెము	కుత్తు=ఎక్కడ?
కింతు=కాని	కుశః=నులక, దర్శి
కింవా=విమో!	కునూలం=గాద
కిమపి=విమియు	కూపః=బావి
కిమర్థం=ఎందుకు ?	క్షూశయతి=కడుగుచున్నాడు
కియత్పుర్యంతం=ఎంతవరకు!	క్షీరం=పాలు

శ్ల

ఖం=ఆకాశము	ఖనిత్రం=గడ్డపాయ
ఖనతి=త్రవ్యచున్నాడు	ఖలు=కదా
ఖనకః=పందికొక్కు-	ఖాదతి=తిసుచున్నాడు
(ఉప్ప) రచాడు	

గ

గంతుం=వెళ్లటకు	గృహం=శిల్ప
గచ్ఛతి=వెళ్లచున్నాడు	గోధా=బల్లి
గణయతి=ఎంచుచున్నాడు.	గోమయం=పేఁడ
గత్యా=వెల్లి	గ్రామః=ఊరు
గమయతి=పంపుచున్నాడు,	
కడుపుచున్నాడు	

ఘుసు

ఘుంటా=గంట

ఘురట్టి=తిరుగలి

ఘుటమంచః=గడమంచె

ఘుతం=నేయి

చు

చరతి=నడచుచున్నాడు,

చీరం=చీర

[మేయుచున్నది.

చుక్రం=చింతపండు

చలతి=కదలుచున్నాడు

చూక్కం=పొడుము

చారయతి=నడిపించుచున్నాడు చేత్తీ=ఎడల

చోరయతి=దొంగిలించుచు

చాలయతి] కదల్చుచున్నాడు
చలయతి]

చోలం=రవిక [న్నాడు
చోవ్యం=పులుసు

చిక్కోడః=డుత

చోదయతి=రోలుచున్నాడు

చిరం=చాలసేపు

(పురికొల్పుచున్నాడు.

ఘు

ఘురికా=క త్తి

ఘోటికా=చిటిక

ఘేదయతి=తఱగుచున్నాడు,

[నఱకుచున్నాడు

జ్ఞ

జనకః=తండ్రి

జలూరాకా=జలగ

ర్ముసు

ర్ముటితి=త్వరగా

ర్ములికా=కేచురాధు

డ
డోలూ=ఉమ్మేల

ఢ
ఢంకి=అబోతు

త

త్రక్రం=మజ్జిగ్
త్రట్టి=బడ్డ
త్రట్కాక్షి=చెఱవు
త్రతు=అందువుల్ల, ఫ్లిమ్ముటు,
[అక్కాఢ్యస్థుండి]

త్రత్రి=అక్కాడ

త్రథా=అలాగు

త్రుష్టీం=ఉరక్

త్రైలం=నూనె

త్రైలప్పావుకా=గిబ్బిలము

త్రోలయతి=తూచుచున్నాడు త్ర్యం=సివు [న్నాడు]

త్రదా=అశ్రుడు
త్రీ=అయితే
త్రస్కారి=వొంగ్
త్రాడుయతి=కొట్టుచున్నాడు
త్రాత్రి=తాతి, నాయన
త్రావత్రిర్యంతం=అంతవఱకు
త్రిర్యక్=అడ్డుముగా [న్నాడు]
త్రేషుతి=సంతేషప్పెట్టుచు
త్రేసతి=భ్రయపడుచున్నాడు
త్రేసయతి=భ్రయప్పెట్టుచు

ద

దండుయతి=దంశీచు

దంతి=పల్లు [చున్నాడు]

దశతి=కటచుచున్నది;

[కుట్టుచున్నది

దార్యకా=చెండచెట్టు

దుష్టతి=చెడుచున్నాడు ద్రావయతి=కరఁగుచున్నాడు

ద్వారం=ద్వారపున్నా

దూషికా=పుస్తి

దూషయతి=చెఱచుచున్నాడు

దేవః=దేవుడు

దొష్ట్యం=అల్లరి

దెవతి=కరఁగుచున్నాడు

[దు, తఱుముచున్నాడు]

ధ

ధమతి=ఉండుచున్నాడు ధావయతిక్తపరయగతించుచు
ధారయతి=బాకీఉంచు [న్నాడుతోమరచిచున్నాడు
[చున్నాడు]

న

న=లేదు, కాదు	నాడింధమః=కమ్మరివాడు
నకులః=ముంగిస	నాదయతి=గ్రమాగించు
నక్తం=రాత్రి	
నదతి=గ్రమాగుచున్నది	నామ=పెరుస్తాతన్నగ్గు (చున్నాడు)
నమస్కారః=నమస్కారము	నాసికా=ముక్క
నయతి=తీసికొనిపోవుచున్నాడు	నీచ్చుః=తగుగా
నరః=మనుష్యాడు	ను=నీ
నవసీతం=వెన్ను	నృపః=రాజు
నాగంతః=చిలుక కొయ్య	నోచేత్=లేనియెషల

ప

పచతి=వండుచున్నాడు	పర్ణం=ఆకు
పరతి=చదువుచున్నాడు	పర్వతః=కొండ
పతతి=పడుచున్నాడు	పశ్చాత్=వెంటడి
పరుత్=ముండసేడు	పశ్యతి=మోచేచున్నాడు

పాకః=వంట	పురత్తః=ముందు
పాచయతి=వండించుచున్నాడు	పురా=మునుపు
పారయతి=చదివించుచున్నాడు	పుష్టిం=పుత్యు
పాతయతి=పడపేయుచున్నాడు	పుస్తకం=పుస్తకము
పాత్రం=చిందె	పూరయతి=నింఫచున్నాఁ
పాసీయం=మంచిసీరు	(డు, పోయుచున్నాఁడు
పాయుయతి=తాగించుచున్నాడు	పూర్వః=మునుపటివాఁడు
పార్క్యుతః=ప్రక్కగా	పోయతి=పోషించు
	(చున్నాఁడు
పాలయతి=పాలించుచున్నాడు	పృచ్ఛతి=అడుగు
	(చున్నాఁడు)
పిపిలికా=చీమ	ప్రతి=కూరిచు
పిబతి=త్రాగుచున్నాడు	ప్రతిదినః=ప్రతిదినము
పిష్టం=పిండి	ప్రథమం=మొదట
పిడయతి=పీడించుచున్నాడు	ప్రశ్నతి=మొదలుకొని
పుత్రీకా=కూతురు	ప్రయాణం=పయనము
పునర్=మరల	ప్రాతర్=ప్రాద్యున

ఘ

ఫలతి=వందు. ఫలకః=బల్లు, పలక, ఫలతి=వందుచున్నది.

టి

బత్త=అయ్యా!	వాలకః=పిల్లవాడు
బహీర్ = వెలుపల	కాలికా=పిల్ల
బహుధా=పలువిధముల	బిడాలః=పిల్ల
బహుధా=అవు	ప్రభాష్మృణః=బాపడు
బాధం=సరే	

భ్ర

భవతి=అగుచున్నాడు	భ్రావయతి=అలంకరించు (చున్నాడు)
భస్తా=పిత్త	భ్రాః=అండీ, అయ్యా!
భిక్షాటనం=బిచ్చ మెత్తుట	భ్రాజనం=భ్రాజనము

ము

మంచః=మంచము	మధ్యమా=నడిచి వేలు
మండపః=పందిరి (చున్నాడు	మా=వలదు, వద్ద
మండయతి=అలంకరించు	మారయతి=చంపుచున్నాడు
మంధానః=కవ్యము	మార్చాలః=పిల్ల
మత్తికా=ఊగ	ముండయతి=గొరుగు
మర్కుటః=టోతి	(చున్నాడు)
మలం=మాత్రికి	ముసలః=రోకలి
మశకః=దోష	మూమకః=ఎలుక
ముతుక్కణః=నలి	మేషః=మేష

య

యః = ఎవడు	యథా = ఎట్లు
యచ్ఛతి = ఇచ్చుచున్నాడు	యదా = ఎప్పుడు
యతః = ఎన్నదువల్ల	యా = ఎవతే
యత్త్రం = ఎక్కడ	యుద్ధం = యుద్ధము

ర

రక్తశ్శుచ్చః = నల్లికళ్చుపాము	రామః = రాముడు
రత్మతి = కాపాడుచున్నాడు	రామతం = ఇంగువ
రసనా = నాలుక	రే = అరే!

అ

అతా = తీఁగె	లిఖతి = ప్రాయచున్నాడు
అపణం = ఉప్పు	లేఖయతి = ప్రాయించు
అవిత్తం = కొడవలి	(చున్నాడు)

ప

పంచయతీ = మోసగించుచు	పత్రః = దూడ
పత్నా = పెయ్య (న్నాడు)	పా = ఆ, ఓ!
పదతి = చెప్పుచున్నాడు	పానం = పరుగు
పనం = అడవి	పానరః = కోతి
పత్రుం = బట్ట	పార్కం = వంకాయ
పసతి = ఉండుచున్నాడు	పాహానం = పాహానము (న్నాడు)
పక్కం = వంకరగా	పాఫ్ఫాయతి = మోద్దుంచుప్పు

విద్యా=చదువు
వృత్తం=చెట్టు
వృథా=వ్యర్థముగా

వృశ్చికః=తేలు
వృష్టః=ఎడ్డు
వ్యాపారః=వ్యాపారము

శ

శనిః=మెల్లగా
శశః=కుండలు
శాకం=కూర
శాయయతి=నిద్రపుష్టి
శింబా=గడ్డి (చున్నాడు)
శిక్షం=ఉట్టి

శిక్షయతి=సేర్పుచున్నాడు
శ్రీపుం=త్వరగా
శుసకః=కుక్క
శూరం=చేట
శోషం=ఎండించుచున్నాడు
శ్విః=రేపు

స

సః=వ్యాపు
సమిపం=దగ్గరగా
సమ్యక్=భూగుగా
సత్యం=నిజముగా
సర్వధా=అన్నివిధములుగా
సర్వదా=ఎల్లప్పాడు
సాకం=తో, కూడ
సాయం=సందె

సరభా=తేసెట్టిగ
సర్వః=పాము
సర్వః=ప్రతివాడు
సర్వత్ర=అన్ని చోట్ల
సూపం=పప్పు
స్తునపః=చంటివాడు
స్తునపా=చంటిపిల్ల
స్నానం=స్నానము

౩౪

పూర్ణా పీఠి సీ

సుతరాం=బూత్తుగా

స్వీ=తొను

సూక్షరః=పంది

పూ

పూంశే! = అసే!

పో=ఒ! అయ్యా!

పూసతి=నవ్వుచున్నాడు

ప్యాస=సిన్న

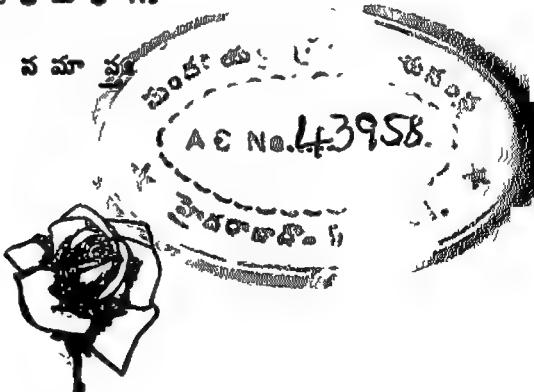
పోసయతి=నవ్వించుచున్నాడు పోగ్ స్తన=సిన్నటి

క్షో. శ్రీహయాష్టప్రసాదేవ! రచితా పాంబోర్సీ

కో కృష్ణేవ విడుపా! శీయా దచ్చవ్వీకారకమ్.

తీ తీ తీ తీ

ప్రతమ రాగః

భూంధవన్ ప్రింటింగ్ ప్రైన్, మంచివిల్సం.

పేంపు వికయంచు గ్రంథములు

1.	క్రి కాం కృష్ణాచార్య సంస్కృతసామ్రాజ్యమ్ (Souvenir)	10-00
2.	బాంబోరిస్-గ్రంథములు ఆంధ్రపీందీపించానాగరిపొ	4-75
3.	దిట్ డ్రెషియలుగు (అంద్రిపొ)	9-00
4.	దిట్ డ్రెషియలుగు	18-00
5.	వార్షికిః (సంస్కృతగద్యకావ్యమ్) (సాగరిపొ)	7-50
6.	,, " (అంద్రిపొ)	7-00
7.	నంవారః (సంస్కృతసంఖావతాశ్వకః)	12-00
8.	క్రియాదర్శము (సంస్కృతక్రియాస్వాహూపవరదర్శకము)	15-00
9.	అవధానయాత్ర-హర్షాల్భాగము	12.00
10.	ఆంధ్ర-సంస్కృత విషంటుః	10-00
11.	(కాథిదానకృతమ్) శాంతంశరమ్-గ్రంథములుగు (ప్రతివందాంద్రాశాశ్వర్యపించాతమ్)	ముద్రణరీ
12.	(భవభాతికమ్) క్తత్కరామచరితమ్-గ్రంథములుగు (ప్రతివందాంద్రాశాశ్వర్యపించాతమ్)	10-00
13.	ఓందరు శకావధానము	4-50
14.	హారిగురువినుకికదంబము (సంస్కృతము) (తృంగుష్ఠక, హయ్యగ్రీవాష్ఠక, రంగసాయకశక్తక, భదరీనారాయణ సుప్రశాత, తృపత్యద్వాన్తిర్సోశాశ్వనేక దేవతాగురువినుకివి శ్రుతము.)	3-00

గ్రంథములకొఱకు :-

కాంటీ నరసింహమూర్తి, యం.వ..

8/232, గాధుగుపేట

మచిలీపట్టణం-521 001

బృందావన్ ప్రింటర్స్, మచిలీపట్టణం.

పార్తకులకు గొన్ని సూచనలు

1. ప్రతిపాత యిలను గంతసమయమిచేయవలెను.
2. చదివినపారములను విక్ష్యము స్తుదాయి సార్య చింతన చేయవలెను.
3. ప్రతిపాతము క్రింది విక్ష్యసార్పము సంస్కృతములో ప్రాయమిన వాక్యములను దెషులోనికిని, దెశ గులో నుస్ఖివానిం సంస్కృతములోనికిని పుగా మార్పి చెప్పి తెచు.
4. మార్కునపు ధాయపాత నంలోని వదములను కూచుచుంచరాదు.
5. న్యాగ్యమామునందరి దను, సహిధ్యయిలకోదను సిగువదక వచ్చినంతపాతకు కోలో సంధారించుచు, వారి కొనట్లే సంధారింపు బ్రోత్సపిం చుచు.
6. సంధారించునపురు కొన్ని పెయిగులులకు సం ఉనదములు తెలియిఉన్నటో, వాని కోలు చుంచుచుండి. ఉనదము అందిరింగములలోనే పెట్టి ఉలను ద్వారగా కొచ్చి చేయు చుండవలెను.
- కూడా:- (పుం) రాముఁదు=రామి=పుంది=పుండి. పుంజు=పుంజి (శ్రీ) కమల=కమలా. పెట్టి=పెట్టి వెయ్యి=పెయ్యి. (స) కలము=కళమీ. కుకాణము=కుకాణమీ. నిషము=భిషమీ.
7. అందలి యిక్ష్యసములలోని వాక్యముల వంటివాసన నేపము కల్పించు కొని యిభ్యసించవలెను.
8. ద్రిష్టవన భహూవన రూపములు తెలియినపురు, ద్వ్యామి, ప్రయమి చతుర్మియాదివదములను సామాజికమునకుఁజేరిగు, యేవనవనమును నలె వాడవచ్చును.
- కూడా : 'ఇద్దులు పిల్లయి-న్నారు బారికయి' ఇందలఁఁవానిని 'బాలక ద్వారికాచతుపుయం' అస్తి-అసీక్, అని వాడవచ్చును.
9. చిన్న చిన్న కతలను ఇన్న చిన్న సంస్కృతవాక్యములలో ఇప్పుచు ప్రాయమి నుండవలెను.